

Michał Wojnowski

Koncepcja wojny sieciowej Aleksandra Dugina jako narzędzie realizacji celów geopolitycznych Federacji Rosyjskiej

Wstęp

Od początku lat 90. XX w. w rosyjskich doktrynach geopolitycznych wojna sieciowa i walka informacyjna stały się głównymi środkami do osiągnięcia celów państwa w polityce międzynarodowej, regionalnej i wewnętrznej. Według rosyjskich geopolityków współczesne konflikty polegają przede wszystkim na planowym i zamierzonym oddziaływaniu na przeciwnika w celu opanowania jego przestrzeni informacyjnej, w myśl zasady, że ten, kto kontroluje źródła informacji i infrastrukturę informacyjną znajdujące się na danym terytorium, jest w stanie panować nad nim wraz z jego zasobami¹. Jest to możliwe dzięki długotrwałemu i systematycznemu oddziaływaniu informacyjnemu i informacyjno-psychologicznemu na poszczególne grupy społeczne. Celem tych działań jest takie ukształtowanie systemu wartości i sposobów postrzegania świata przez ludzi, aby od wewnątrz doprowadzić do rozbitcia społeczeństwa przeciwnika i stworzyć warunki do realizacji celów agresora. Oddziaływanie informacyjne może również stanowić wstęp do podjęcia bardziej zaawansowanych przedsięwzięć o charakterze dyplomatycznym, ekonomicznym i militarnym².

Jedną z takich doktryn jest rosyjska teoria wojny sieciowej (ros. *сетевая война*) i sieciocentrycznej (ros. *сетевая война*). Jej twórcą jest Aleksandr Dugin – wpływowy intelektualista, teoretyk rosyjskiej geopolityki i neourazjanizmu. W opinii autora ta doktryna stanowi odpowiedź na amerykańską teorię wojny sieciowej (ang. *Netwar*), którą sformułowali specjaliści z think tanku RAND Corporation – John Arquilla i David Ronfeldt. Pojęcie *Netwar* („netwojna”, wojna sieciowa) wprowadzono w 1993 r. Według amerykańskich analityków ten termin odnosi się do nowej, wyłaniającej się formy konfliktu (i przestępczości) na poziomie społecznym, w której wykorzystuje się środki na poziomie poniżej progu regularnej, otwartej wojny dającego się w miarę jednoznacznie zidentyfikować, jak również sieciowe formy doktrynalne, organizacyjne i komunikacyjne. Strony uczestniczące w takich konfliktach składają się zazwyczaj z rozproszonych, często niewielkich grup nierzadko bez określonego scentralizowanego przywództwa oraz stosują odpowiadające im formy komunikacji, koordynacji i działań sieciowych. Walkę sieciową, z uwagi na wykorzystywanie środków niemilitarnych (m.in. informacji i narzędzi

¹ О.С. Ипатов, И.Ф. Кефели, И.М. Левкин, *Информационная геополитика на службе российского государства*, „Геополитика и безопасность” 2016, nr 2, s. 25.

² Ю.В. Косов, Ю.В. Вовенда, *Геополитические концепции информационного противоборства в российской общественной мысли*, „Управленческое консультирование” 2015, nr 10, s. 95–100; Л.Н. Кунакова, *Информационная война как объект научного анализа (понятие и основные характеристики информационной войны)*, „Альманах современной науки и образования” 2012, nr 6, s. 93–96; Л.В. Савин, *Горизонты войны*, w: *Геополитика. Информационно-аналитическое издание. Выпуск XXI: Война*, Л.В. Савин (red.), Москва 2013, s. 22–35; J. Potulski, *Współczesne kierunki rosyjskiej myśli geopolitycznej: między nauką, ideologicznym dyskursem a praktyką*, Gdańsk 2010, s. 275–292.

cybernetycznych) oraz zaangażowanie niescentralizowanych jednostek i grup niebędących reprezentantami ugrupowań, partii lub organizacji, nazywa się „konfliktem o niskiej intensywności”³.

Wojna sieciowa może być prowadzona zarówno przez rządy i ich służby specjalne przeciwko wrogim grupom, jak i przez organizacje społeczne lub ugrupowania terytoryczne przeciwko rządowi i strukturom państwowym. Mogą ją toczyć również podmioty niepaństwowe, co wzbudza zainteresowanie i niepokój elit przywódczych państw, a także bloków o charakterze polityczno-militarnym. Tego rodzaju konflikt zakrojony na szeroką skalę może bowiem wpływać na interesy narodowe państw, nawet jeśli nie są one w niego bezpośrednio zaangażowane⁴. Należy podkreślić, że koncepcja Dugina nawiązuje również do teorii działań wojennych prowadzonych metodą sieciocentryczną (ang. *Network Centric Warfare*, NCW), która polega na transformacji przewagi informacyjnej, wspartej zaawansowaną technologią, w przewagę militarną, co odbywa się przez stworzenie i zastosowanie sieciowych struktur łączności między oddziałami wojskowymi prowadzącymi działania na dużej przestrzeni geograficznej. Tę teorię opracował w 1998 r. wiceadmirał Arthur Karl Cebrowski⁵.

Głównym celem koncepcji opracowanej przez A. Dugina i związanych z nim ekspertów jest stworzenie „sieci eurazjańskiej”, która ma stanowić symetryczną odpowiedź na „sieć atlantycką” – czyli struktury i podmioty, których działania, w jego opinii, godzą w geopolityczne interesy Rosji. Według Dugina „sieć eurazjańska” ma być skutecznym narzędziem wojny sieciowej prowadzonej przeciwko Zachodowi. Za pomocą tego narzędzia będzie można zrealizować cele geopolityczne Federacji Rosyjskiej, którymi są: geopolityczne zneutralizowanie obszaru Europy Środkowo-Wschodniej z północną częścią Bałkanów, wyparcie wpływów Stanów Zjednoczonych z Europy, dążenie do podważenia integralności i skuteczności NATO oraz osłabienie spójności Unii Europejskiej na rzecz układów bilateralnych (np. Moskwa – Berlin, Moskwa – Paryż)⁶.

Intencją autora niniejszego opracowania jest przedstawienie rosyjskiej koncepcji wojny sieciowej stworzonej przez Aleksandra Dugina oraz metod i środków, za których pomocą ta koncepcja jest realizowana w praktyce, co ma miejsce szczególnie w krajach członkowskich Paktu Północnoatlantyckiego. W artykule wykorzystano głównie publikacje rosyjskie dotyczące teorii wojny sieciowej, których autorami są A. Dugin i jego bliscy współpracownicy. Zawartą w nich treść starano się skonfrontować z analizami oraz różnorodnymi materiałami, które zamieszczono w prasie lub na portalach internetowych. Należy jednak pamiętać, że czerpana z nich wiedza często jest niepełna. Bywa też zniekształcana przez emocje towarzyszące debacie publicznej i elementy walki informacyjnej, w której biorą udział wszystkie strony konfliktu.

³ E. Posłuszna, *Terroryzm w czasach globalizacji. Przyczynek do rozważań nad wojnami czwartej generacji*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2016, nr 15, s. 181; J. Arquilla, D. Ronfeldt, *Cyberwar is Coming!*, „Comparative Strategy” 1993, nr 12, z. 2, s. 141–165. Por. J. Arquilla, D. Ronfeldt, *The Advent of Netwar*, Santa Monica 1996, s. 5–6; R. Brose, *Cyberwar, Netwar, and the Future of Cyberdefense*, w: *7th International Conference on Cyber Conflict: Architectures in Cyberspace*, M. Maybaum, A.M. Osula, L. Lindström (red.), Tallin 2015, s. 25–38; J. Arquilla, *To Build a Network*, „PRISM” 2014, nr 5, s. 22–34.

⁴ K. Liedel, P. Piasecka, *Wojna cybernetyczna – wyzwanie XXI wieku*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 1, s. 23.

⁵ Odnośnie do NCW zob. A. Cebrowski, J. Garstka, *Network Centric Warfare: Its Origin and Future*, „US Naval Institute Proceedings Magazine” 1998, nr 124, z. 1, s. 28–35; J.R. Blaker, *Transforming Military Force: The Legacy of Arthur Cebrowski and Network Centric Warfare*, London 2007, s. 21–129.

⁶ А.Г. Дугин, *Геополитика постмодерна. Времена новых империй. Очерки геополитики XXI века*, Санкт-Петербург 2007, s. 338–339; А.Г. Дугин, *Принципы и стратегия грядущей войны* [online], <http://katehon.com/ru/article/principy-i-strategiya-gryadushchey-voyny> [dostęp: 2 XII 2016].

Teoria wojny sieciowej w ujęciu Aleksandra Dugina i jego współpracowników w latach 2008–2015

Aleksandr Dugin uchodzi za reprezentanta kremlowskich elit, którym jest bliska idea odbudowy Imperium Rosyjskiego. Ta idea stała się motywem przewodnim jego wieloletniej działalności politycznej, naukowej i publicystycznej. Ważnym wątkiem w biografii A. Dugina są jego powiązania z wysokimi rangą przedstawicielami resortów siłowych FR i administracji prezydenta Władimira Putina. Dugin oficjalnie przyznaje, że wiele projektów geopolitycznych przygotowywał na polecenie władz⁷. Wydaje się, że tę wypowiedź można odnieść także do projektu rosyjskiego modelu wojny sieciowej. Przedmiotowa koncepcja została zaprezentowana przez Dugina w 2008 r. w książce pt. *Geopolityka postmoderny* oraz w cyklu artykułów, który ukazał się na łamach kwartalnika „Wojny Informacyjne” («Информационные войны»). Oprócz A. Dugina autorami tych opracowań są jego bliscy współpracownicy: Georgij Gawrisz, Walerij Korowin i Paweł Zarifullin. Warto podkreślić, że są oni jednocześnie teoretykami i praktykami walki informacyjnej i należą do takich organizacji, jak Międzynarodowy Ruch Eurazjański (ros. Международное Евразийское движение, МЕД), Eurazjański Związek Młodzieży (ros. Евразийский союз молодёжи, ЕСМ) i Klub Izborski (ros. Изборский клуб)⁸.

Należy jednak pamiętać, że adaptując zachodnie teorie, Rosjanie kierują się własnymi założeniami i logiką, przystosowując je do własnych potrzeb. Taki zabieg umożliwia z jednej strony maskowanie metod doskonalonych przez dziesięciolecia przez radzieckie służby specjalne, a z drugiej – ich sankcjonowanie dzięki zapożyczaniu zachodnich osiągnięć i przysposabianiu ich do własnych celów, co zarazem podkreśla stosowanie przez Rosję nowoczesnych metod i środków walki oraz utrwała pogląd, jakoby była ona ofiarą agresji informacyjnej Zachodu⁹.

⁷ А.Г. Дугин, *Стратегические выводы Прямой Линии Путина* [online], <http://evrazia.org/article/2505> [dostęp: 2 XII 2016]. Por. A. Umland, *Aleksandr Dugin's Transformation from a Lunatic Fringe Figure into a Mainstream Political Publicist, 1980–1998: A Case Study in the Rise of Late and Post-Soviet Russian Fascism*, „Journal of Eurasian Studies” 2010, nr 1, s. 144–152; M. Wojnowski, *Aleksandr Dugin a resorty siłowe Federacji Rosyjskiej. Przyczynki do badań nad wykorzystaniem geopolityki przez cywilne i wojskowe służby specjalne we współczesnej Rosji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10, s. 11–38. Szerzej na temat kierowanych przez Dugina instytucji naukowych, think tanków i realizowanych tam projektów badawczych zob. V. Rossman, *Moscow State University's Department of Sociology and the Climate of Opinion in Post-Soviet Russia*, w: *Eurasianism and the European Far Right: Reshaping the Europe – Russia Relationship*, M. Laruelle (red.), London 2015, s. 55–77; M. Laruelle, *The Izborisky Club, or the New Conservative Avant-Garde in Russia*, „The Russian Review” 2016, nr 75, s. 626–644.

⁸ А.Г. Дугин, *Геополитика постмодерна...*, s. 321–346. Por. А.Г. Дугин, *Теоретические основы сетевых войн*, „Информационные войны” 2008, nr 1, s. 2–10; tenże, *Сетецентричные войны*, „Информационные войны” 2008, nr 1, s. 10–17; Г.Б. Гавриш, *Трансформация механизмов обеспечения национальной безопасности в условиях постмодерна. Институциональные аспекты*, „Информационные войны” 2008, nr 2, s. 24–37; П. Зарифуллин, *Сетевая война на Северном Кавказе*, „Информационные войны” 2008, nr 2, s. 37–42; В. Корвин, *Сетевая война Америки против России на примере Чечни*, „Информационные войны” 2008, nr 2, s. 42–47. Kwartalnik jest wydawany od 2007 r. przez Akademię Informacyjnej Samoobrony wspólnie z Rosyjską Akademią Nauk i Akademią Nauk Wojskowych, która ściśle współpracuje z Ministerstwem Obrony i Sztabem Generalnym Sił Zbrojnych FR. Periodyk jest bezpłatnie dystrybuowany do instytucji państwowych i wojskowych. W skład rady naukowej i kolegium redakcyjnego kwartalnika, oprócz Aleksandra Dugina, wchodzi także wysocy rangą wojskowi i przedstawiciele służb specjalnych (m.in. generał armii Mahmut Gariejew i Władimir Szulc, który w latach 1999–2000 był naczelnikiem Akademii FSB, następnie do 2003 r., pełnił funkcję sekretarza stanu i zastępcy dyrektora FSB). Zob. M. Wojnowski, „Zarządzanie refleksyjne” jako paradygmat rosyjskich operacji informacyjno-psychologicznych w XXI w., „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 12, s. 15.

⁹ J. Darczewska, *Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji*,

Aby zrozumieć rosyjską koncepcję wojny sieciowej, konieczne jest najpierw przedstawienie jej podstaw filozoficznych. Według A. Dugina stosunki społeczne we wszystkich cywilizacjach opierają się na przeciwieństwie dwóch paradygmatów: hierarchii i entropii. Pojęcie hierarchii rosyjski geopolityk odnosi do wszelkich form organizacji społeczeństw, państw i cywilizacji, które tworzą jednolite, zamknięte, hierarchiczne i scentralizowane systemy. Przeciwnieństwo paradygmatu hierarchii stanowi paradygmat entropii, który jest miarą stopnia nieuporządkowania, chaosu i niejednorodnego charakteru danego systemu społecznego oraz zachodzących w nim spontanicznych (samorzutnych) procesów. Paradygmat entropii określa wszelkie procesy i zjawiska mające na celu destrukcję hierarchii. Dlatego też, zdaniem A. Dugina, sieć należy rozpatrywać przez paradygmat entropii, ponieważ jest on elastyczną formą współdziałania różnych komórek (ludzie, grupy społeczne, organizacje, stowarzyszenia itp.) charakteryzującą się stałą wymianą informacji i, w odróżnieniu od struktur hierarchicznych, ciągłą zdolnością do transformacji. Sieci stanowią więc informacyjno-techniczną i informacyjno-psychologiczną przestrzeń, w której następuje pozyskiwanie, obróbka i wymiana informacji. W opinii A. Dugina sieć jest postmodernistycznym, postindustrialnym bytem, który zastępuje zarówno hierarchiczne struktury tradycyjnych społeczności, jak i formy organizacji społeczeństw modernistycznych, utożsamianych m.in. przez państwo i jego instytucje. Sieć wpisuje się w paradygmat entropii także dlatego, że jest związana z rozprzestrzenianiem się destrukcyjnych wzorców, które niszczą porządek państwa. Istotą wojny sieciowej jest zatem uzyskanie kontroli nad przestrzenią informacyjno-techniczną i informacyjno-psychologiczną nieprzyjaciela za pomocą sieci funkcjonujących w jego społeczeństwie, co umożliwi skłonienie go do podjęcia działań korzystnych dla agresora. To z kolei może w przyszłości doprowadzić do osiągnięcia ostatecznego celu wojny sieciowej, czyli uzyskania kontroli nad obszarem, który de facto należy do wroga.

Według Dugina do prowadzenia wojny sieciowej niezbędne jest pozyskanie, kontrolowanie lub stworzenie następujących rodzajów sieci:

- 1) sieci pierwotnych, które tworzą grupy przestępcze, mniejszości etniczne i religijne. Do tej kategorii zaliczają się także sekty i związki wyznaniowe, które nie mają jasno określonego statusu prawnego, co pozwala skutecznie maskować ich destrukcyjną działalność,
- 2) sieci wtórnych, czyli organizacji pozarządowych, fundacji, „fabryk myśli”, organizacji zajmujących się obroną praw człowieka, stowarzyszeń i organizacji o charakterze naukowo-badawczym oraz ruchów młodzieżowych. Są one dopełnieniem sieci pierwotnych. Zaletą tych sieci jest to, że ich oficjalna działalność, pomimo wsparcia finansowego i logistycznego otrzymywanego z zagranicy, mieści się w granicach prawa, co znacznie utrudnia zdemaskowanie ich wywrotowej aktywności,
- 3) sieci agentury wpływu, które powinny funkcjonować bez konieczności werbunku poszczególnych osób. W warunkach wojny sieciowej funkcję agentury wpływu często pełni tzw. aktywna mniejszość (ros. *активное меньшинство*) wchodząca w skład danej sieci. Jej działania aktywizuje się np. przez symulowanie zainteresowania jej liderem lub grupą przywódczą, zamieszczając wzmianki na ich temat w lokalnej prasie, zapraszając na konferencje naukowe lub okazując

zainteresowanie pomysłami lub ideami, które są dla nich cenne itd. Te działania wpisują się w proces kreowania tzw. sztucznej uwagi. To pozwala zyskiwać przychyłność osób lub grup przydatnych dla agresora bez potrzeby ich werbowania. Następnie poddaje się ich indoktrynacji ideologicznej za pomocą idei korzystnych z punktu widzenia celów i interesów podmiotu prowadzącego wojnę sieciową. Takie działanie utwierdza ludzi w przekonaniu, że postępują słusznie, realizując zamiary agresora. Nie oznacza to wcale rezygnacji z klasycznej agenty wpływu¹⁰.

A. Dugin podkreśla, że główną cechą wojny sieciowej jest dążenie do maksymalnej synchronizacji działań, środków i metod. Operacje charakterystyczne dla tej formy konfliktu są prowadzone jednocześnie w czterech przestrzeniach, tj.:

- 1) w przestrzeni fizycznej, czyli tradycyjnym obszarze działań wojennych obejmującym środowisko geograficzne: ląd, morze, ziemię, powietrze i kosmos,
- 2) w przestrzeni informacyjnej, w której informacje są generowane, następnie przekształcane i dystrybuowane. Obejmuje ona także wszelką infrastrukturę informatyczną, mechanizmy zdobywania lub pozyskiwania informacji oraz matematyczne modele jej obróbki itp.,
- 3) w przestrzeni kognitywnej, obejmującej indywidualną i grupową świadomość, procesy poznawcze, mechanizmy podejmowania decyzji i motywacje działań zarówno poszczególnych osób, jak i grup społecznych,
- 4) w przestrzeni społeczno-kulturowej, która jest polem współdziałania ludzi, organizacji społecznych i politycznych. To pole jest oparte na historycznych, kulturowych i religijnych wartościach, które mogą być kształtowane przez stronę prowadzącą wojnę sieciową. W opinii rosyjskich teoretyków sfera kognitywna i społeczno-kulturowa są najważniejsze dla powodzenia operacji¹¹.

Zdobycie przewagi w tych przestrzeniach jest gwarantem osiągnięcia zwycięstwa w wojnie sieciowej. Według A. Dugina i jego współpracowników Rosja może skutecznie przeciwstawić się wojnie sieciowej Zachodu, jeśli zostaną spełnione dwa warunki. Po pierwsze, należy stworzyć „sieć eurazjańską”, która ma być symetryczną odpowiedzią na „sieć atlantycką”. W tym celu rosyjski geopolityk w 2008 r. postulował powołanie specjalnej grupy, w której skład powinni wejść wysocy rangą urzędnicy państwowi, najlepsze (tzw. posłannicze, zaangażowane) kadry wywodzące się z rosyjskich służb specjalnych oraz autorytety – intelektualiści, uczeni, politolodzy, dziennikarze, artyści i działacze kultury. Model „sieci eurazjańskiej”, przeciwstawiany „sieci atlantyckiej”, powinien łączyć podstawowe cechy amerykańskiego postmodernizmu i środki walki prowadzonej metodą sieciocentryczną z rosyjską specyfiką. Symetryczne do atlantycko-amerykańskich wektory „rażenia informacyjnego” powinny być zorientowane

¹⁰ A.G. Dugin, В. Корвин, А. Бовдунов, *Сетевые войны...*, s. 55–57; A.G. Dugin, *Русская война...*, s. 204–207; tenże, *Теоретические основы сетевых войн...*, s. 6–7. Por. O.C. Андреева, *Неправительственные организации как инструмент глобальной политики*, „Власть” 2009, nr 4, s. 54–57; A.O. Наумов, *Международные неправительственные организации и проблемы глобального управления*, „Государственное управление” 2013, nr 9, s. 49–76. Na temat manipulacji świadomością społeczną przez sekty i grupę o charakterze okultystycznym zob. В.Е. Лепский, А.М. Степанов, *Особенности рефлексивных процессов в культовых организациях*, „Рефлексивные процессы и управление” 2002, nr 2, s. 59–73.

¹¹ A.G. Dugin, В. Корвин, А. Бовдунов, *Сетевые войны...*, s. 49–51; A.G. Dugin, *Русская война...*, s. 187–191. Por. Л.В. Савин, *Сетевые войны – от концепции к спецоперациям*, w: *Геополитика. Информационно-аналитическое издание. Выпуск IV: Безопасность*, Л.В. Савин (red.), Москва 2010, s. 70–78.

w dokładnie przeciwnym kierunku. Warunkiem skuteczności modelu ma być „postmodernizacja” rosyjskich sił zbrojnych, służb specjalnych, instytucji państwowych, systemów informacyjnych, komunikacyjnych itp. Dugin podkreśla, że bez tego wysiłku Rosja jest skazana na kolejne klęski, ponieważ wojnę sieciową można wygrać tylko środkami sieciowymi, adaptując je do własnych realiów i celów oraz skutecznie wykorzystując nowoczesne technologie¹².

Po drugie, na szczeblu międzynarodowym i regionalnym należy wdrożyć realizację rosyjskiego projektu światopoglądowego, który byłby uniwersalny, czyli możliwy do przyjęcia przez inne narody, oraz stanowiłby alternatywę dla liberalnej ideologii lansowanej przez Stany Zjednoczone i Unię Europejską oraz amerykańskiego mitu o „wolności i demokracji”¹³. Rosyjscy eksperci podkreślają, że w warunkach społeczeństwa informacyjnego takie „platformy wartości” (ros. *ценностные платформы*) pełnią funkcję systemów operacyjnych, na których podstawie formułuje się kody geopolityczne poszczególnych państw, tworzy się informacyjną, kognitywną i społeczno-kulturową przestrzeń, w której funkcjonują sieci społeczne i różne organizacje. To pozwala konsolidować społeczeństwo na podstawie wspólnego światopoglądu i systemu wartości. Według Georgija Gawrisza „platforma wartości” dla „geopolitycznej międzynarodówki” z Rosją stojącą na jej czele powinna bazować na takich wartościach, jak: geopolityczna koncepcja świata wielobiegunowego (w opozycji do wizji świata jednobiegunowego, reprezentowanej przez USA), konserwatyzm, eurazjatycka kultura i tożsamość religijna (jako alternatywa dla „zachodniego nihilizmu i indywidualizmu”) oraz antyglobalizm (jako sprzeciw wobec ekspansjonistycznych dążeń „atlantyckiej oligarchii”)¹⁴.

Do stworzonej przez A. Dugina koncepcji wojny sieciowej nawiązał w 2015 r. Aleksandr Bowdunow – działacz Eurazjańskiego Związku Młodzieży. Jego opracowanie pt. *Cywilizacyjne porachunki* zasługuje na szczególną uwagę. Zawiera ono rozważania autora na temat możliwości prowadzenia wojny sieciowej przez Rosję w Europie oraz zalecenia, w jaki sposób państwo rosyjskie może ją wykorzystać do realizacji własnych celów geopolitycznych:

Nie ma żadnej wątpliwości, że w chwili obecnej wojnę sieciową są zdolne prowadzić tylko Stany Zjednoczone przeciwko całej reszcie świata. Nie oznacza to jednak, że żaden inny ośrodek geopolityczny nie jest zdolny do sieciowej odpowiedzi. Rozpatrzmy możliwości prowadzenia wojny sieciowej przez Rosję w Europie i zbadajmy, w jaki sposób nasz kraj może wykorzystać daną technologię. Po pierwsze, do prowadzenia wojen sieciowych niezbędne są dla nas sieci organizacyjne i informacyjne. Skąd je wziąć? Można wykorzystać posiadane już sieci. W tym przypadku ograniczeni będziemy pewnymi ideami, znajdującymi się u podstaw danych sieci. Trzeba będzie te sieci dopiero podporząd-

¹² А.Г. Дугин, *Геополитика постмодерна...*, s. 338–340; А.Г. Дугин, В. Коровин, А. Бовдунов, *Сетевые войны...*, s. 66–67; А.Г. Дугин, *Русская война...*, s. 253–260.

¹³ А.В. Манойло, *Ценностные основы управления межкультурными конфликтами: российская модель*, „Международные отношения” 2012, nr 1, s. 32–43; О.Г. Карпович, А.В. Манойло, Г.Ю. Филимонов, *Технологии «мягкой» силы на вооружении США: ответ России*, Москва 2015, s. 475–484.

¹⁴ Г.Б. Гавриш, *Трансформация механизмов...*, s. 34–35. Szerzej ta problematyka została omówiona przez autora w następujących opracowaniach: Г.Б. Гавриш, *«Философия неоевразийства в контексте парадигм «пространства» и «времени»* [online], <http://evraz-info.narod.ru/30.htm> [dostęp: 10 XII 2016]; także, *Онтология неоевразийского политико-правового дискурса*, Ростов-на-Дону 2006. Por. *Русская доктрина. Государственная идеология эпохи Путина*, А.Б. Кобяков, В.В. Аверьянов (red.), Москва 2016, s. 83–87, 152–194; О.Н. Яницкий, *Идеология и сеть*, „Власть” 2016, nr 1, s. 30–36.

kować naszej kontroli. Można spróbować tworzyć własne sieci na terytorium przeciwnika, co jest trudniejsze, ale będą to już nasze sieci, od początku przez nas kontrolowane. Aby wyjaśnić, do jakich celów dążymy, i zrozumieć, co znajdzie się u podstaw doktrynalnego poziomu naszej wojny w Europie, należy pojąć znaczenie toczącej się wojny, istotę konfliktu. Konflikt pomiędzy Rosją i Zachodem posiada dwa najistotniejsze wymiary: geopolityczny i cywilizacyjny. Rola wymiaru cywilizacyjnego w ostatnim czasie wzrosła tak, że coraz częściej mówi się o konflikcie pomiędzy cywilizacjami. W związku z absolutną niezgodnością podstawowych założeń cywilizacyjnych, ostatecznym rozwiązaniem tego konfliktu może być tylko zniszczenie jednego z jego uczestników. W tym przypadku pomińmy same przesłanki konfliktu. A zatem, stwierdzając cywilizacyjny charakter konfliktu pomiędzy Rosją i Zachodem, stawiamy sobie za cel zniszczenie Zachodu w jego współczesnym kształcie jako cywilizacji¹⁵.

Rosyjska koncepcja wojny sieciowej została oparta na fundamencie ideologicznym, który stanowią różnice między „rosyjską cywilizacją eurazjatycką” a „cywilizacją atlantycką” utożsamianą przez Stany Zjednoczone i ich sojuszników. Rosyjska polityka informacyjna polega na kreowaniu i promowaniu narracji, w której światu zagraża z jednej strony radykalizm religijny i polityczny (islamiści, faszyci, nacjonałści), a z drugiej – postmodernistyczny liberalizm Zachodu, za którym kryją się amerykańskie dążenia do panowania nad światem. W tej narracji Rosja jest prezentowana jako główny obrońca stabilnego ładu międzynarodowego, suwerenności państwowej, religii i tradycyjnego modelu rodziny¹⁶.

Paradygmat ideologiczny odgrywa więc najważniejszą rolę w działaniach opisywanych przez Bowdunowa. Jego zdaniem, aby skutecznie prowadzić wojnę sieciową w Europie, należy wykorzystać sieci pierwotne, które są ukierunkowane na destrukcję współczesnej europejskiej tożsamości cywilizacyjnej. W tym celu trzeba wspierać i wykorzystywać wszelkie tendencje i ruchy separatystyczne, ugrupowania o charakterze neonazistowskim, rasistowskim, antyglobalistycznym, a także grupy ekologów, eurosceptyków, izolacjonistów, nielegalnych emigrantów, sekty oraz organizacje mniejszości narodowych i etnicznych. Jak już powiedziano, sieć stanowi przeciwieństwo państwa jako struktury hierarchicznej, od której stara się przejąć część suwerenności. Według rosyjskiego eksperta ten czynnik może być najistotniejszy dla rosyjskich działań w Europie, ponieważ antypaństwowość sieci jest wpisana w ideologię wielu „antysystemowych” organizacji i grup. Znajduje ona świadomą akceptację osób należących do tych grup, co powoduje, że w imię ideologii są oni w stanie zniszczyć własne państwo. Dlatego też z punktu widzenia Rosji konieczne jest, aby to przekonanie ugruntowywać przez implementowanie go do świadomości osób tworzących daną sieć wirtualnej ideologii opartej na założeniu, że państwo, do którego należą, ma charakter opresyjny. Aby osiągnąć ten cel, powinno się zastosować np. ideologię „okupacyjnego rządu syjonistycznego” (ros. *сионистское оккупационное правительство*), co jest szczególnie skuteczne

¹⁵ Cyt. za: A. Бовдунов, *Цивилизационные разборки* [online], <http://evrazia.org/article/230> [dostęp: 10 XII 2016].

¹⁶ W. Rodkiewicz, J. Rogoża, *Potiomkinowski konserwatyzm. Ideologiczne narzędzie Kremla*, Warszawa 2015, s. 19–20; Д.А. Коновалов, И.В. Мельникова, *Сравнительный анализ направлений современной российской консервативной общественно-политической мысли*, „Вестник Омского университета” 2013, nr 1, s. 181–188; О.Б. Подвинцев, *О моде на консерватизм в постсоветской России и разнообразии её природы*, „Вестник Пермского Университета” 2015, nr 2, s. 27–33.

wobec organizacji pravicowych i skrajnie pravicowych. W ten sposób w świadomości członków takich grup tworzy się obraz każdej „obecnej władzy”, która jest postrzegana jako narzędzie realizujące interesy Żydów, masonów i różnych mafii politycznych¹⁷. Następnie wobec tak określonego przeciwnika, którym w świadomości tych ludzi staje się ich własne państwo, „operatorzy sieci” kierujący operacjami w ramach wojny sieciowej sugerują członkom kontrolowanych przez nich struktur stosowanie działań mieszczących się w ramach strategii oporu niekierowanego. Jej istota polega na tym, że system organizacyjny opiera się na autonomicznie funkcjonujących komórkach, bez centralnej kontroli i centralnego zarządzania. Wszystkie jednostki i komórki działają niezależnie od siebie i nigdy nie zgłaszają się do centrali lub przywódcy po instrukcje. Warunkiem funkcjonowania takiej sieci jest to, że zaangażowane w nią osoby muszą dokładnie wiedzieć, jakie działania i przeciwko komu mają podejmować. Dlatego też te osoby mają podobny światopogląd, ten sam cel i są zwolennikami tej samej ideologii¹⁸.

W odróżnieniu od prawicy lewica interpretuje sieć jako alternatywę wobec analogicznych sieci globalistycznych, przedstawionych choćby w książce pt. *Imperium* autorstwa marksistów Antonia Negri i Michaela Hardta¹⁹. Jak zauważa A. Bowdunow, prowadzenie wojny sieciowej ułatwiają procesy dezintegracyjne zachodzące w UE. Warto podkreślić, że frakcje Parlamentu Europejskiego łączą przedstawicieli różnych krajów o podobnych przekonaniach politycznych, jednak nie wszystkie te sieci akceptują Unię Europejską w jej obecnym kształcie, odmawiając poparcia dla jej polityki. W opinii Bowdunowa w Parlamencie Europejskim istnieje silna frakcja sieci złożonych z deputowanych o przekonaniach eurosceptycznych lub wrogich wobec UE, która ma wpływ na całokształt jej polityki. Rosyjski geopolityk przyznaje, że byłoby wręcz niezrozumiałe, aby nie spróbować jej wykorzystać²⁰.

Po drugie, według Bowdunowa należy tworzyć sieci wtórne (informacyjne i organizacyjne) na podstawie specjalnie do tego celu przygotowanej ideologii. Chodzi o stworzenie tożsamości łączącej ich członków. W opinii Bowdunowa ważne jest doświadczenie zdobyte podczas tworzenia sieci ruchu eurazjańskiego w Europie, co zapoczątkował Międzynarodowy Ruch Eurazjański. Zdaniem rosyjskiego geopolityka eurazjanizm jest ideologią znaną w środowisku międzynarodowym, dlatego też może zostać zaakceptowany przez współczesnego Europejczyka. W związku z tym, że ideologia eurazjańska stanowi platformę ideową, na której opiera się tożsamość sieci eurazjańskich, to sieci te rozmywają tożsamość europejską, tworząc „piątą kolumnę” Rosji na Zachodzie.

¹⁷ Tamże. Ideologia okupacyjnego rządu syjonistycznego – zbiór idei i wyobrażeń kształtujących światopogląd danej grupy ludzi na podstawie teorii spiskowych. Zakłada ona, że rzeczywistość polityczna, ekonomiczna i społeczna jest kreowana przez żydowskie, masonskie i okultystyczne organizacje działające na rzecz Nowego Porządku Świata (ang. *New World Order*, NWO). Przykładowo, w USA członkowie grup „patriotycznych” wierzą m.in. w tworzenie na terenie Stanów Zjednoczonych obozów koncentracyjnych mających w bliżej nieokreślonej przyszłości pomieścić „niepokornych obywateli”. Te osoby dają także wiarę fantastycznym teoriom dotyczącym zatruwania żywności, wody i powietrza psychoaktywnymi substancjami, co ma ułatwić ogłupienie nieświadomej spisku większości. Niechęć tych grup jest skierowana ku administracji, rządowi i państwu jako systemowi opresji. Rezultatem tego przekonania jest m.in. tworzenie klubów strzeleckich i milicji obywatelskich skupiających aktywistów, którzy doskonałą sposobą walki na wypadek konfrontacji z rządem. Zob. J. Kaplan, *Encyclopedia of White Power: A Sourcebook on the Radical Racist Right*, Walnut Creek–Lahnam–New York–Oxford 2000, s. 367–374.

¹⁸ P.W. Gray, *Leaderless Resistance, Networked Organization, and Ideological Hegemony*, „Terrorism and Political Violence” 2013, nr 25, s. 655–671. Por. L.R. Beam, *Leaderless Resistance*, „The Seditious” [online] 1992, nr 12, <http://www.louisbeam.com/leaderless.htm> [dostęp: 16 II 2017].

¹⁹ M. Hardt, A. Negri, *Empire*, Cambridge–London 2000, s. 160–183, 260–280.

²⁰ A. Бовдунов, *Цивилизационные разборки...*

Aby je stworzyć, należy pozyskać europejskich intelektualistów, którzy mają zdolności opiniotwórcze. Zdaniem rosyjskich geopolityków najbardziej perspektywiczne w tym względzie są organizacje i ruchy polityczne noszące wspólne miano „Nowej Prawicy” (reprezentowane przez np. Alaina de Benoista, Roberta Steuckersa i innych). Mimo że ich oblicze ideowe ma korzenie europejskie, co czyni te organizacje wiarygodnymi w ojczyznych krajach, to są one prorosyjskie i antyamerykańskie. Dlatego też mogą być dla Rosji źródłem lub nośnikiem narracji dla niej pożądanej, której przekazywanie będzie ugruntowywać ideową tożsamość członków sieci, co pozwoli manipulować jej działalnością w sposób korzystny dla FR²¹.

Nie mniej perspektywiczne jest włączenie do tego rodzaju działalności także intelektualistów lewicowych. Oprócz ideologii równie istotnym czynnikiem integrującym członków sieci są utrwalane w ich świadomości wyobrażenia i mity. Należy konsekwentnie operować takimi pojęciami i obrazami, jak „człowiek legenda” (np. Ian Stuart Donaldson dla skrajnej prawicy lub Ernesto Che Guevara dla lewicy), i tworzyć takie ikony. Bardzo pomocne jest także tworzenie anegdot, rozpowsechnianie plotek, bajek i różnorakich wymysłów na temat przeciwnika, co stanowi element poziomu narracyjnego wojny sieciowej. Manipulowanie tożsamością jest jednym z najważniejszych zabiegów stosowanych w tego rodzaju konflikcie. Aby manipulacja była skuteczna, jej obiekt musi zostać przeniesiony ze środowiska realnego do wirtualnej przestrzeni, gdzie istnieje możliwość jego modyfikacji. Taka sfabrykowana tożsamość nie powinna być związana ze skomplikowanymi ideologiami. Nie powinna też odwoływać się do racjonalnego myślenia, lecz odpowiadać mentalności współczesnego człowieka, tzn. uosabiać świat gier komputerowych, filmów itp. W tym przypadku ideologię należy zastąpić modą, marką i stylem. Mani-

²¹ Tamże. Por. A. Умланд, *Заблуждения западных апологетов Путина: пугало «руссофобии» и внешняя критика нынешнего руководства Кремля*, „Форум новейшей восточноевропейской истории и культуры” 2015, nr 2, s. 261–267. Temu celowi służą również Czwarta Teoria Polityczna (dalej: 4 TP) i tzw. dynamiczny konserwatyzm – wirtualne ideologie tworzone w celu pozyskania dla Rosji zachodniego audytorium, aktywizacji „pożytecznych idiotów” itd. 4 TP stanowi realizowany przez A. Dugina projekt uniwersalnej ideologii, która łączy wszelkie nurty i ruchy przeciwne liberalizmowi, postmodernizmowi, społeczeństwu postindustrialnemu i globalizmowi wraz z jego podstawami logistycznymi i technologicznymi. 4 TP ma jasno sprecyzowany paradygmat geopolityczny: wspomniane wartości utożsamia ze Stanami Zjednoczonymi i NATO, stanowiąc próbę wykorzystania wszelkich podmiotów sprzeciwiających się polityce bloku atlantyckiego, bez względu na ich oblicze ideowe i cele, co w praktyce służy geopolitycznym interesom Rosji. W konfrontacji z liberalną cywilizacją atlantycką Rosja została usytuowana na pozycjach „konserwatywnych”. Według Dugina „konserwatystą” jest bowiem każdy, kto sprzeciwia się „atlantyckiej hegemonii”. W ramy 4 TP wpisują się więc wszelkie prawicowe, lewicowe, metapolityczne ideologie, które kontestują obecny układ stosunków międzynarodowych („hegemonia Stanów Zjednoczonych”), w tym eurazjanizm i narodowy bolszewizm. Zob. А.Г. Дугин, *Четвёртая политическая теория. Россия и политические идеи XXI века*, Санкт-Петербург 2009, s. 14–19, 78–80, 93–94, 98–100; tenże, *Философия глобализма – философия контрглобализма (доклад на международной конференции «Глобализм и глобальная безопасность», г. Москва, декабрь 2000 г., Храм Христа Спасителя)*, w: *Основы евразийства*, А.Г. Дугин (red.), Москва 2002, s. 548–557. Jak ujawnił na swoim blogu Anton Szechowcow, były członek Eurazjańskiego Związku Młodzieży, sam Dugin nie wierzy w 4 TP, traktując ją jako narzędzie realizacji konkretnych celów geopolitycznych. Zob. A. Shekhovtsov, *Russian Fascist Aleksandr Dugin's Dreams of Dictatorship in Russia* [online], <http://anton-shekhovtsov.blogspot.com/2014/02/russian-fascist-aleksandr-dugin-is.html> [dostęp: 11 XII 2016]. Dynamiczny konserwatyzm jest natomiast terminem stosowanym przez kremlowskich polittechnologów dla określenia wszelkich form konserwatyzmu, i podobnie jak 4 TP jest atrakcyjną ofertą ideologiczną skierowaną do europejskich elit o nastawieniu eurosceptycznym, antyamerykańskim oraz antyglobalistycznym, broniących tradycyjnych wartości chrześcijańskich. Zob. В.В. Аверьянов i in., *Другая холодная война. Стратегия для России*, „Изборский клуб” 2014, nr 10, s. 40.

pulując taką chwiejną tożsamością opartą tylko na komercji i sposobie życia, można wpływać na zachowanie ludzi i programować ich czyny w celu pożądanym przez podmioty prowadzące operacje sieciowe²².

Po trzecie, jak postuluje Bodunow, należy systematycznie rozbudowywać i doskonalić infrastrukturę sieciową. Sieć składa się z wielu komórek, z których każda wypełnia swoje – nieraz bardzo precyzyjnie określone, wymagające specjalistycznych umiejętności – zadanie. Najbardziej rozpowszechnioną formą działania w wojnach sieciowych jest taktyka „roju”, która polega na zsynchronizowanym ataku wielu elementów sieci na przeciwnika z uwzględnieniem celu, miejsca i czasu. Taktyka „roju” może być stosowana zarówno dyspersyjnie, jak i centralnie, co oznacza, że atak informacyjny może być prowadzony z różnych stron internetowych albo z jednej. Dyspersyjna forma ataku jest bardziej skuteczna, ponieważ wśród postronnych obserwatorów i samych członków sieci wywołuje iluzję niezależności. Dlatego też sieci powinny być zróżnicowane, dzięki czemu jest możliwe „podłączenie” (od ros. *осетевить*, dosł. ‘opieść siecią’) do nich jak największej liczby osób, grup i organizacji. Aby to osiągnąć, konieczne jest tworzenie struktur według kryterium zróżnicowania społecznego. Dlatego też tworzy się sieci złożone z przedstawicieli elit, świata nauki, ugrupowań politycznych, a także zwykłych ludzi, subkultur, ruchów młodzieżowych itd. Równocześnie należy rozwijać główne atuty takiej struktury: wymianę informacji, jej interaktywność i zaangażowanie wszystkich jej podmiotów. W tym celu jako uzupełnienie istniejących już sieci i sposobów ich komunikacji należy tworzyć wciąż nowe. To dotyczy głównie stron internetowych i interaktywnych agencji sieciowych. Należy samodzielnie tworzyć takie agencje, w których autorami materiałów są sami członkowie sieci. To zwiększa zaufanie wobec agencji ze strony osób tworzących sieć i ich integruje (poziom społeczny wojny sieciowej), a także umożliwia twórcom agencji i stron internetowych oraz samym członkom sieci dotarcie do zawsze aktualnych informacji. Według Bowdunowa przykładem tego typu działań jest organizowanie portali i forów różnych ugrupowań, których wspólną cechą jest np. niezadowolenie i kontestowanie otaczającej rzeczywistości, sytuacji politycznej w danym państwie lub regionie itp. Wygoda prowadzenia takiej działalności w Europie polega na tym, że Internet jest tam powszechnie dostępny. Oprócz tego – stwierdza Bowdunow – do kontaktów w sieci Europejczycy z zasady wykorzystują często jeden język – angielski, co bardzo ułatwia prowadzenie działalności. Istotne jest jednak wykorzystywanie wszystkich języków europejskich. Szczególnie dotyczy to „pracy” nad aktywizacją i radykalizacją ruchów separatystycznych, ponieważ niezbędne jest tu używanie języków narodowych. Portale, które łączą różne ruchy separatystyczne, powinny być natomiast prowadzone co najmniej w kilku językach narodowych oraz w języku angielskim. Dookoła „efektywnej” i „obietującej” witryny internetowej powinny powstać nie tylko sieć, lecz także trend w życiu politycznym i kulturalnym. Dlatego też sfera informacyjna wojny sieciowej jest tak ważna, od działań informacyjnych bowiem zależy skuteczność ich rezultatów w sferze kognitywnej i społeczno-kulturowej²³.

²² А. Бовдунов, *Цивилизационные разборки...* Рог. Д.С. Мартьянов, *Виртуальные ценности: структура, динамика, противоречия*, „Труды Санкт-Петербургского государственного института культуры и искусств” 2015, nr 206, s. 319–327; А.Г. Дугин, *Логос и мифос. Социология глубин*, Москва 2010, s. 236–237; tenże, *Четвёртая политическая теория...*, s. 91–92.

²³ А. Бовдунов, *Цивилизационные разборки...* Рог. А.В. Манойло, *Сепаратизм как вызов и угроза международной безопасности*, „Геополитический журнал” 2014, nr 7, s. 11–24.

Należy podkreślić, że „sieć eurazjańska” tworzona przez Aleksandra Dugina i jego współpracowników ma charakter międzynarodowy, co umożliwi szerokie oddziaływanie na szczeblu globalnym. Prawdopodobnie takie organizacje, jak Międzynarodowy Ruch Eurazjański, Eurazjański Związek Młodzieży oraz struktury skrajnej prawicy i lewicy w Europie, wymienione przez Bowdunowa jako „perspektywiczne”, stanowią jedynie podsystem nowej, większej struktury sieciowej, która nosi nazwę Globalnego Sojuszu Rewolucyjnego (ang. Global Revolutionary Alliance, ros. Глобальный революционный альянс), czyli swoistej „organizacji bez organizacji”²⁴.

Globalny Sojusz Rewolucyjny (dalej: GSR) jest organizacją nowego typu, co podkreślają jego twórcy w manifestie opublikowanym w Internecie:

Podmiotem nowej światowej rewolucji musi być światowa kontrolita. Przeznaczeniem tej kontrolity jest sformować Globalny Sojusz Rewolucyjny (GSR) jako krystalizację wywrotowych działań destrukcyjnych, nakierowanych na zdemolowanie dzisiejszego systemu światowego i pozbawienie władzy światowej oligarchii i jej świty. GSR powinien być organizacją nowego typu, właściwą dla warunków XXI wieku. Ani partią, ani ruchem, ani zakonem, ani lożą, ani sektą, ani wspólnotą religijną, ani grupą etniczną lub kastą – jako że formy organizacji zbiorowej poprzednich epok nie mogą służyć za model dla jego struktury. GSR powinien być strukturą sieciową, bez jednego centrum kontrolnego, bez określonego zespołu stałych członków, żadnej sterującej grupy lub stałego personelu, bez jasno zdefiniowanego algorytmu działania. GSR powinien być spontaniczny, organicznie wpisany w logikę globalnych procesów, nigdy nie powinien być zaplanowany z wyprzedzeniem, ani związany z określonym miejscem lub czasem. Tylko taka mobilna obecność zapewni Sojuszowi efektywność i odporność na politykę globalnego systemu opresyjnego. Aktywność Sojuszu powinna być oparta na zrozumieniu zespołu wspólnych zasad, celów walki, tożsamości wroga, rozpoznaniu status quo jako katastrofalnego, niemożliwego do tolerowania i wymagającego całkowitego zniszczenia, podobnie jak zrozumieniu przyczyn tej sytuacji, stadium jej rozwoju oraz instrumentalnych procesów, które czynią ją możliwą i rzeczywistą. Każdy, kto to rozumie, kto nie akceptuje bieżącej sytuacji i kto jest gotowy działać w zgodzie z tym rozumowaniem, jest członkiem GSR. Oto dlaczego GSR musi być policentryczny. Nie powinien mieć pojedynczego terytorialnego, narodowego, religijnego lub innego centrum. Sojusz powinien operować wszędzie, niezależnie od granic, ras i religii, w oparciu o wewnętrzne przekonanie i spontanicznie otwierające się okna możliwości. W istocie to właśnie nieobecność generalnej strategii jest osią strategii rewolucyjnej, oraz nieobecność określonego przestrzennie, hierarchicznie jednolitego centrum nerwowego – dominującym modelem jego operacji (...) GSR powinien być rozmyślnie asymetrycznym – mógłby potencjalnie być częściowo reprezentowany przez państwa, siły społeczne, partie polityczne, ruchy, grupy, aż do poszczególnych jednostek. Wszystko to, co opiera się w stopniu skrajnym lub umiarkowanym, frontalnie lub w bezpośredniej styczności władzy światowej oligarchii musi zostać uznane za terytorium GSR. Ten obszar może być warunkowy lub konkretny, narodowy lub cybernetyczny, naturalny lub sieciowy. Jeśli jakkolwiek kraj na świecie – duży lub mały – działa przeciwko globalnej dominacji Stanów Zjednoczonych, NATO, zachodnich globalistów i światowego

²⁴ L. Sykulski, *Koncepcja Radykalnego Podmiotu i „czwarta teoria polityczna” Aleksandra Dugina w kontekście bezpieczeństwa Polski i Unii Europejskiej*, „Przegląd Geopolityczny” 2014, nr 8, s. 238. Dugin podkreśla jednak, że GSR jest jedynie skrzydłem Międzynarodowego Ruchu Eurazjańskiego. Zob. A.G. Dugin, *Putin vs Putin: Vladimir Putin Viewed from the Right*, London 2014, s. 279.

liberalnego systemu finansowego, wówczas państwo takie powinno być uważane za część GSR i należy je wspierać na wszelkie sposoby, niezależnie od tego czy podzielamy wartości tego państwa, czy rządzący nim są atrakcyjni czy odpychający, czy jego obecny system jest skorumpowany czy sprawiedliwy (...) Ta sama zasada stosuje się do oceny ruchów, partii, organizacji religijnych, narodowych i politycznych (...) Ważne jest co innego: czy walczą one ze Stanami Zjednoczonymi i światową oligarchią, czy niszczą istniejący system, lub przeciwnie, podtrzymują go, służą mu i wspierają jego funkcjonowanie²⁵.

Globalny Sojusz Rewolucyjny jest sieciowym, ponadnarodowym, eksterytorialnym ośrodkiem konsolidacji wszelkich podmiotów, szczególnie zaś intelektualistów wrogich USA i NATO, których łączy w jedną światową, rewolucyjną kontrolitę. Ta konsolidacja odbywa się na podstawie „platformy wartości” opartej na 4 TP przez infiltrację kulturowo-ideologiczną ośrodków akademickich oraz przedstawicieli wszelkich zawodów i profesji mających wpływ na kształtowanie opinii w swoich środowiskach. Dzięki tym działaniom globalna kontrolita może zdobyć tzw. hegemonię. Jest to nawiązanie do koncepcji włoskiego komunisty Antonia Gramsciego, która zakłada, że zdobycie władzy politycznej jest możliwe dzięki opanowaniu kultury, sposobu myślenia i systemu wartości²⁶. Hegemonia w ujęciu Gramsciego to moralne i intelektualne panowanie elity nad społeczeństwem obywatelskim przejawiające się w tym, że jej światopogląd, ideały oraz wyznawane przez nią wartości zaczynają się jawić temu społeczeństwu jako prawdziwe, sprawiedliwe i uniwersalne. Hegemonię zdobywa się przez prawne lub bezprawne, otwarte lub niejawne, stopniowe narzucanie światopoglądowych, ontologicznych paradygmatów tworzonych przez kręgi intelektualistów²⁷.

GSR jest zatem globalną strukturą będącą nośnikiem ideologii tworzonych w Moskwie i pełniącą funkcję narzędzia polityki Kremla, której celem jest wyparcie Stanów Zjednoczonych z Europy („obalenie hegemonii USA”) i stworzenie korzystnego dla Rosji geopolitycznego ładu wielobiegunowego. W tym kontekście niezwykle interesujące są metody zawarte w manifestie GSR charakterystyczne dla opisanej koncepcji wojny sieciowej, które powinni stosować wszyscy identyfikujący się z przesłaniem ideowym Sojuszu:

Nowe warunki wymagają od nas udoskonalenia umiejętności klasycznego prowadzenia walki, podobnie jak opanowania nowych obszarów prowadzenia wojny – włączając w to sfery sieciową, cybernetyczną i wirtualną. Opanowanie tych obszarów jest najważniejsze dla frontu antyamerykańskiego, ponieważ pole sieci wirtualnej pozwala efektyw-

²⁵ Global Revolutionary Alliance. Manifesto, Program, Principles, Strategy [online], <http://www.granews.info/content/part-6-structure-global-revolutionary-alliance> [dostęp: 11 XII 2016]. Tekst manifestu został zamieszczony także w publikacji: A.G. Dugin, *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*, London 2014, s. 129–166. Przetłumaczono go również na język polski. Przekład, dokonany w całości przez redakcję portalu Xportal.pl., jest dostępny na stronie: Globalny Sojusz Rewolucyjny: Manifest [online], <http://xportal.pl/?p=1268> [dostęp: 28 I 2017].

²⁶ R.W. Cox, *Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method*, „Millennium – Journal of International Studies” 1983, nr 12, s. 162–175.

²⁷ Н.В. Мелентьева, *Контргегемония по горизонтали и по вертикали (пролегомены к Евразийской версии)*, w: *Левифан: Контргегемония и евроцентризм*, А.Г. Дугин (red.), Москва 2013, s. 55, 64–65. Por. A. Umland, *Kulturhegemoniale Strategien der russischen extremen Rechten: Die Verbindung von faschistischer Ideologie und metapolitischer Taktik im „Neoeurasimus“ des Aleksandr Dugin*, „Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft” 2004, nr 33, s. 437–454; G. Cospito, *Egemonia/egemonico nei “Quaderni del carcere” (e prima)*, „International Gramsci Journal” 2016, nr 2, s. 49–88.

nie posługiwać się asymetrycznymi formami operacji militarnych (...). Jeśli siła wojskowa w sensie tradycyjnych form uzbrojenia czyni zasoby globalnej hierarchii i jej amerykańskich i NATO-wskich narzędzi nieporównywalnie silniejszymi niż cała moc jej potencjalnych adwersarzy, to w tym obszarze frontalnej konfrontacji zwycięstwo byłoby bardzo trudne. Jednak w obszarze wojny sieciowej i cyberstrategii decydują odmienne czynniki. Niemalą rolę odgrywają tu kreatywność, niekonwencjonalne myślenie, wynalazczość i zdolność działania poza ustalonymi ramami. W cyberprzestrzeni, na odpowiednim poziomie, siły światowej oligarchii i rewolucyjnej kontrelity mogą zostać wyrównane chociażby przejściowo; w ramach ponownie otwartego obszaru, strefy lub technologii, twórcze podejście samotników jest porównywalne z głównymi konstrukcjami budżetowymi transnarodowych korporacji. W ten sposób osobista strona internetowa lub stylowy blog utalentowanego samotnika może przyciągnąć uwagę i wywierać wpływ porównywalny do oficjalnego rządowego źródła informacji danego kraju, lub takiego o dużej skali, utworzonego przez globalistyczne źródło środków przekazu. W wypadku opanowania strategii prowadzenia wojny sieciowej staje się możliwe prowadzenie profesjonalnej i dynamicznej wojny sieciowej ze światową oligarchią – włączając w to wirusy, rewolucyjny trolling, flaming, flooding, spamming, a także użycie botów internetowych, tworzenie fałszywych osobowości i przyjmowanie fałszywych tożsamości (*socket-puppet strategies*). W związku z tym, antyamerykański front globalnej kontrelity potrzebuje zarówno instruktorów wojskowych i weteranów wojen lokalnych, żołnierzy-hakerów, programistów, administratorów systemów informatycznych, jak i pojedynczych osób w globalnej sieci oporu. Cała rzeczywistość jest dziś polem konfliktu – zarówno ta zlokalizowana poza siecią, jak i związana ze światem wirtualnym. Musimy być przygotowani do poprowadzenia wszystkich globalnych wojen, rozciągając strefę operacyjną na wszystkie współczesne poziomy – od powszechnych zachowań, stylów życia, mody, pracy i odpoczynku, do ideologii, przepływu informacji, technologii, sieci społecznych i wirtualnych światów. Musimy starać się zadać jak największe szkody światowej oligarchii oraz interesom Stanów Zjednoczonych i NATO na wszystkich dostępnych poziomach – osobistym, militarnym, ekonomicznym, kulturowym, informatycznym, sieciowym, w przestrzeni wirtualnej etc.²⁸

Instrukcja prowadzenia wojny sieciowej zawarta w manifestie jest skierowana przede wszystkim do podmiotów funkcjonujących w świecie zachodnim, dlatego też aby uczynić ją zrozumiałą dla członków sieci realizujących interesy Rosji w krajach NATO, kremlowscy ideolodzy posłużyli się znaną w Europie i popularną w kręgach „antysystemowych” koncepcją strategii oporu niekierowanego i zachodnim dyskursem „działań asymetrycznych”.

Budowa „sieci eurazjańskiej” w Europie – metody, środki, ludzie, struktury i działania

Rosyjska koncepcja wojny sieciowej polega więc na zaktywizowaniu warstw niezadowolonych za pośrednictwem środków informacyjno-psychologicznych i zbudowaniu z nich oddolnego ruchu o zasięgu globalnym w celu posłużenia się nim do realizacji określonych celów geopolitycznych. Jak już powiedziano, szczególnie pomocne w realizacji tego zamiaru są wszelkie partie i ruchy skrajnie prawicowe i lewicowe, które łączy

²⁸ Global Revolutionary Alliance... Por. A.G. Dugin, *The Multipolar World and the Postmodern*, „Journal of Eurasian Affairs” 2013, nr 1, s. 8–13.

sprzeciw wobec relacji euroatlantyckich, liberalizmu i globalizmu. Dlatego też stają się one ważnym sojusznikiem geopolitycznym Rosji. Działania FR polegają na wspieraniu tych środowisk wszelkimi możliwymi sposobami przy jednoczesnym, cynicznym wykorzystywaniu ich jako narzędzi dezinformacji i propagandy. Co więcej, Rosja prowadzi działania polegające na kształtowaniu świadomości zachodnich społeczeństw w taki sposób, aby wytworzyć postawy aprobujące politykę skrajnej prawicy, co w dalszej perspektywie pozwoli na przejście przez nią władzy w państwach UE²⁹. Kontakty wspomnianych wyżej ruchów i organizacji z władzami Rosji odbywają się za pośrednictwem administracji prezydenta i ideologów bliskich Kremlowi, jak np. Aleksandr Dugin. Według raportu czeskiej Informacyjnej Służby Bezpieczeństwa (Bezpečnostní informační služba), który zawiera informacje o jej działalności w 2014 r., rola rosyjskiego geopolityka w tych działaniach jest ogromna. Jak stwierdzają autorzy raportu, za pomocą wspomnianych partii Rosja buduje strukturę podobną do Międzynarodówki Komunistycznej. Jej konstrukcja opiera się bowiem na ekspansywnym eurazjanizmie Dugina³⁰.

Przykładem tego typu działań jest zorganizowanie Międzynarodowego Rosyjskiego Forum Konserwatywnego, które odbyło się 22 marca 2015 r. w Sankt Petersburgu. Zaproszono tam rosyjskich i europejskich przedstawicieli ugrupowań szowinistycznych oraz neonazistowskich, w większości marginalnych. Wśród uczestników byli m.in. przedstawiciele greckiego Złotego Świtu (Χρυσή Αυγή), włoskiej Nowej Siły (Nuova Forza) oraz eurodeputowany Udo Voigt, były przywódca Narodowodemokratycznej Partii Niemiec (Nationaldemokratische Partei Deutschlands, NPD) i Nick Griffin, były lider Brytyjskiej Partii Narodowej (British National Party, BNP). Większość reprezentowanych ugrupowań jest skupiona w Sojuszu na rzecz Pokoju i Wolności, którego pierwszy kongres odbył się w lutym 2015 r. w Parlamencie Europejskim. Ze strony rosyjskiej przybyli przedstawiciele zarówno środowisk nacjonalistycznych i monarchistycznych, jak i kręgów eksperckich. Organizatorem wydarzenia była nacjonalistyczna partia Rodina, na spotkaniu zabrakło jednak jej kierownictwa i wicepremiera Dmitrija Rogożina – założyciela i politycznego patrona partii. Rezolucja zjazdu powtarza hasła rosyjskiej propagandy: konfrontację z globalną hegemonią USA, obecnym kształtem Unii Europejskiej oraz ideologią liberalną, a także konieczność pogłębiania integracji Rosji z Europą przez budowę wspólnego europejskiego systemu bezpieczeństwa oraz zniesienie sankcji przeciw Rosji³¹.

Obrady forum przyczyniły się do zawarcia międzynarodowego sojuszu przez uczestniczące w nim partie. Funkcjonuje on pod nazwą Światowy Ruch Narodowo-Konserwatywny (dalej: ŚRNK). Jego koordynatorem jest Jurij Lubomirskij, prominentny członek partii Rodina. Koalicja partii i ruchów tworzących ŚRNK jest imponująca. Organizatorzy zaprosili do udziału aż 58 organizacji z Europy i różnych stron świa-

²⁹ A. Polyakova, *Putinism and the European Far Right* [online], <http://imrussia.org/en/analysis/world/2500-putinism-and-the-european-far-right> [dostęp: 12 XII 2016]; P. Pomerantsev, M. Weiss, *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*, London 2014, s. 19–21; A. Shekhovtsov, *Moskau und die Rechten. Wie radikale Gruppierungen Unterstützung von Moskau erhalten*, „Die Politische Meinung” 2016, nr 509, s. 99–103.

³⁰ *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2014* [online], <https://www.bis.cz/pdf/2014-vz-cz.pdf>, s. 10 i 11 [dostęp: 8 XII 2016].

³¹ A. Shekhovtsov, *The Far-Right “International Russian Conservative Forum” to Take Place in Russia*, „The Interpreter” [online] z 10 marca 2015 r., <http://www.interpretermag.com/the-far-right-international-russian-conservative-forum-to-take-place-in-russia/> [dostęp: 12 XII 2016]; J. Rogoża, *Kreml „zagospodarowuje” europejską skrajną prawicę* [online], <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-03-25/kreml-zagospodarowuje-europejska-skrajna-prawice> [dostęp: 12 XII 2016].

ta. Większość z nich pochodzi z Europy i Stanów Zjednoczonych, ale są też organizacje z Chile, Japonii, Mongolii, Syrii i Tajlandii. Oblicze polityczne większości z tych partii i organizacji wskazuje, że struktura tworzona pod egidą Rosji skupia głównie podmioty skrajnie prawicowe, nacjonalistyczne i konserwatywne. Do udziału w ŚRNK zaproszono m.in.: Partię Duńską (Danskernes Parti), Złoty Świt z Grecji, Narodowodemokratyczną Partię Niemiec, Nową Prawicę (Noua Dreaptă) z Rumunii, brytyjską Jedność (Unity) oraz węgierski Ruch na rzecz Lepszych Węgier (Jobbik Magyarorszáért Mozgalom, Jobbik). Według A. Szechowcowa głównym celem ŚRNK jest stworzenie prorosyjskiej sieci informacyjnej złożonej z portali i sieci społecznościowych, mającej stanowić platformę wymiany informacji i opinii dotyczących takich zagadnień, jak obrona prześladowanych działaczy narodowo-konserwatywnych, (...) *pomoc humanitarna dla Serbów w Kosowie, chrześcijan na Bliskim Wschodzie i mieszkańców Noworosji*. Szczególnie interesującą inicjatywą ŚRNK jest organizowanie (...) *wspólnych obozów dla szkolenia wojskowego i sportowego*. Za tym określeniem kryją się szkolenia wojskowe przeznaczone dla ochotników zgłaszających chęć uczestniczenia w walkach na terytorium południowo-wschodniej Ukrainy, a także w Syrii. Warto zwrócić uwagę, że jedną z organizacji zaproszonych do ŚRNK jest Unité Continentale, założona w lecie 2014 r. przez francuskich i serbskich ultranacjonalistów, którzy zgłosili się do udziału w walkach po stronie separatystów³².

Należy podkreślić, że większość partii i organizacji skupionych w ŚRNK od lat jest infiltrowana przez środowisko A. Dugina, które stopniowo i systematycznie wciągało je w orbitę rosyjskich wpływów. Do powstania struktur „sieci eurazjańskiej” przyczyniły się osobiste kontakty Aleksandra Dugina z działaczami skrajnej prawicy i lewicy, które nawiązał podczas swoich podróży do Francji, Hiszpanii i Włoch w latach 1989–1990 i w roku 1994. We Francji rozpoczął współpracę z przedstawicielami francuskiej tzw. Nowej Prawicy (La Nouvelle Droite française), do których należy m.in. Alain de Benoist – filozof i jej ideowy twórca kierujący stowarzyszeniem Grupa Badań i Studiów nad Cywilizacją Europejską (Groupement de recherche et d'études pour la civilisation européenne, GRECE) oraz obywatel Belgii Robert Steuckers. Warto podkreślić, że do dziś wspierają oni 4 TP Dugina. W Hiszpanii rosyjski polityk rozpoczął współpracę z Hiszpańskim Kręgiem Przyjaciół Europy (El Círculo Español de Amigos de Europa, CEDADE) – prawdopodobnie najstarszą w Europie modernistyczną organizacją neonazistowską. Z kolei we Włoszech nawiązał bliskie relacje z filozofem i badaczem idei Juliusa Evoli – Claudiem Muttim, powiązany z organizacją Straż Narodowa (Avanguardia Nazionale), która jest odpowiedzialna za zorganizowanie terrorystycznych zamachów bombowych na Piazza Montana w Mediolanie 12 października 1969 r. Drugi etap tworzenia „sieci eurazjańskiej” przez Dugina przypada na pierwsze dziesięciolecie XXI w. Wówczas zyskał on znaczne wpływy w kręgu węgierskiej skrajnej prawicy. Przywódca partii Ruch na Rzecz Lepszych Węgier Gábor Vona otwarcie wspiera ideę eurazjanizmu. Oprócz tego Dugin utrzymuje ożywione kontakty ze „środowiskami antysystemowymi” w Niemczech, a szczególnie z dziennikarzem Manuelem Ochsenreiterem, redaktorem czasopisma „Zuerst!” powiązany z ruchem Nowego Oporu. Dzięki tej znajomości rosyjski geopolityk umocnił swój autorytet w kręgach antyglobalistycznych. Trzy orga-

³² A. Shekhovtsov, *Russian Politicians Building an International Extreme Right Alliance*, „The Interpreter” [online] z 15 września 2015 r., <http://www.interpretermag.com/russian-politicians-building-an-international-extreme-right-alliance/> [dostęp: 12 XII 2016]; tenże, *French Eurasianists join (pro-)Russian extremists in Eastern Ukraine* [online], <http://euromaidanpress.com/2014/08/27/french- Eurasianists-join-pro-russian-extremists-in-eastern-ukraine/> [dostęp: 12 XII 2016].

nizacje sieciowe o tym profilu, tj. Open Revolt, Green Star i New Resistance weszły w skład Globalnego Sojuszu Rewolucyjnego. Na portalach tych struktur można odnaleźć teksty Aleksandra Dugina, przeznaczone dla odbiorców brytyjskich i amerykańskich³³.

Kulisy działań mających na celu proces infiltracji, werbunku i konsolidowania ekstremistycznych partii politycznych, organizacji i ruchów młodzieżowych światowa opinia publiczna mogła poznać dzięki hakerom z grupy „Anonimowa Międzynarodówka” («Анонимный интернационал»), znanej także pod nazwą «Шалтай-Болтай»³⁴. Obiektem ataku przeprowadzonego przez hakerów z tej grupy 27 listopada 2014 r. stała się skrzynka mejlowa Gieorgija Gawrisza. W latach 2012–2013 Gawrisz jako pracownik rosyjskiej ambasady przebywał w Grecji, gdzie pomagał Duginowi nawiązywać kontakty z członkami tamtejszych „antysytemowych” partii i organizacji. Po powrocie do Moskwy umożliwił Duginowi podjęcie współpracy z biznesmenem Konstantinem Małofiejewem. Małofiejew, blisko powiązany z Patriarchatem Moskiewskim i administracją prezydenta, brał udział m.in. w przygotowaniu operacji wojskowych w Donbasie. Wkrótce do Dugina i Małofiejewa dołączyli jeszcze Aleksandr Trubieckoj – zamieszkały we Francji partner biznesowy Małofiejewa – i biznesmen Siergiej Rudow. Najważniejszą postacią i głównym sponsorem działań tej grupy był jednak Igor Szczegolew³⁵, który pod koniec lat 80. XX w. pełnił służbę w I Zarządzie Głównym KGB. W latach 90. XX w. Szczegolew pracował jako redaktor i korespondent ITAR-TASS (Informacyjna Telegraficzna Agencja Rosji TASS) w krajach Europy Wschodniej i we Francji. Obecnie zaś pełni funkcję doradcy prezydenta Putina ds. środków masowej informacji i e-administracji. Związek pomiędzy działalnością Dugina a prowadzeniem walki informacyjnej przez Rosję przeciwko Europie jest więc oczywisty³⁶.

W jaki sposób odbywała się infiltracja środowisk politycznych potrzebnych Rosjanom? Miała ona charakter działań wyczerpujących znamiona kreowania tzw. sztucznej uwagi. Najpierw, w imieniu Małofiejewa, Trubieckiego i Rudowa wysyłano zaproszenia na konferencje o nazwie „Szlachetne Zgromadzenia” (ros. «Благородные собрания»), podczas których nawiązywano kontakty z przedstawicielami prawicowych i konserwatywnych partii politycznych. Te spotkania stwarzały również znakomitą okazję do indoktrynowania zagranicznych gości, czym zajmował się głównie Aleksandr Dugin, który wygłaszał wykłady z cyklu *Czwarta Teoria Polityczna. Po drugiej stronie liberalizmu, komunizmu i faszyzmu. Nowa ideologia dla Rosji*. Celem tych spotkań było także utwierdzenie ich uczestników w przekonaniu, że Rosja jako „obrońca konserwatywnych wartości” stanowi jedyną alternatywę dla „zgniłego” Zachodu. Jedna z takich imprez odbyła się pod koniec maja 2014 r. w Pałacu Liechtenstein w Wiedniu. Wśród uczest-

³³ M. Laruelle, *Dangerous Liaisons: Eurasianism, The European Far Right, and Putin's Russia, w: Eurasianism and the European Far Right: Reshaping the Europe – Russia Relationship*, M. Laruelle (red.), London 2015, s. 11–15.

³⁴ *Черный Интернационал: Малофеев и Дугин* [online], <https://b0ltai.org/2014/11/27/черный-интернационал-малофеев-и-дугин/> [dostęp: 11 XII 2016]. Por. *«Шалтай» слил письма коллег Малофеева и Дугина: Донбасс и евразийство* [online], http://medialeaks.ru/2711yt_dugin [dostęp: 11 XII 2016].

³⁵ *Щёголев Игорь Олегович* [online], <http://www.vseportrety.ru/info-shegolev.html> [dostęp: 11 XII 2016].

³⁶ *«Черный интернационал». Как Москва кормит правые партии по всему миру* [online], <http://theins.ru/politika/2113> [dostęp: 11 XII 2016]. Szerzej na temat działalności Konstantina Małofiejewa zob. C.A. Fitzpatrick, *With Cash and Conspiracy Theories, Russian Orthodox Philanthropist Malofeyev is Useful to the Kremlin*, „The Interpreter” [online] z 28 kwietnia 2015 r., <http://www.interpretermag.com/with-cash-and-conspiracy-theories-russian-orthodox-philanthropist-malofeyev-is-useful-to-the-kremlin/> [dostęp: 11 XII 2016]; Ф. Рустомова, И. Цой, А. Самуилкина, *Как фонд Константина Малофеева помогает Новороссии* [online], <http://www.rbc.ru/politics/08/09/2014/> [dostęp: 11 XII 2016].

ników byli obecni m.in. Marion Maréchal-Le Pen, wnuczka charyzmatycznego lidera Frontu Narodowego Jean-Marie Le Pena, przewodniczący Wolnościowej Partii Austrii (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ) Heinz-Christian Strache i lider bułgarskich nacjonalistów Wolen Siderow. Podczas spotkania Dugin wezwał do utworzenia (...) *piątej kolumny prorosyjskich intelektualistów, którzy, podobnie jak my, chcą wzmocnić tożsamość narodową. Podobnym sposobem będziemy mogli podbić Europę i jej obywateli połączyć z nami*. Promowanie wartości „konserwatywnych” odbywało się także podczas konferencji zatytułowanej „Duża rodzina i przyszłość ludzkości”, zorganizowanej przez Małofiejewa w Moskwie, w dniach 10–11 września 2014 r. Wzięło w niej udział 169 gości z całego świata, reprezentujących głównie prawicowe, antyaborcyjne organizacje i stowarzyszenia³⁷.

Pozyskiwaniem zwolenników rosyjskiej polityki we Francji na użytek działań o charakterze informacyjnym zajmował się także Aleksandr Trubieckoj. Chodziło przede wszystkim o dotarcie do osób publicznych i wpływowych, jak np. Jean-Paul Dupré – członek Komisji Spraw Zagranicznych Zgromadzenia Narodowego Republiki Francuskiej, który skrytykował PE „za brak logiki” w kwestii sankcji wobec Rosji³⁸. Bardzo interesujące informacje dotyczące projektu stworzenia sieci wpływu informacyjnego znalazły się na jednym z dokumentów przechowywanych w skrzynce Georgija Gawriusza. Nosi on tytuł: *Kraje i osoby, gdzie istnieją podstawy do stworzenia elitarnego klubu i/lub grupy informacyjnego wpływu po linii Roszija Siegodnia* (tłum. aut.). Widnieje tam następujący dopisek: *Z nimi wszystkimi Aleksandr Geliewicz Dugin lub jego przedstawiciele spotkali się osobiście, pośrednio lub bezpośrednio, wpływając na możliwość ich udziału w inicjatywie organizacyjnej i/lub informacyjnej o prorosyjskim charakterze* (tłum. aut.). W tym dokumencie wymieniono imiona i nazwiska osób oraz nazwy portali internetowych z Rumunii, Polski, Turcji, Węgier, Argentyny, Francji, Chorwacji, Słowacji, Serbii, Grecji, Libanu, Włoch, Niemiec, Chile i Malezji³⁹. Według materiałów ujawnionych przez hakerów z grupy „Anonimowa Międzynarodówka” pozyskiwanie ludzi, których można byłoby wykorzystać w celach propagandowych, przebiegało w różny sposób. Szczególnie interesujący jest przypadek Charlesa Bausmana – redaktora wpływowego anglojęzycznego portalu Russia Insider i regularnego komentatora kanału Russia Today, który z własnej inicjatywy zgłosił się do Aleksieja Komowa – jednego ze współpracowników Konstantina Małofiejewa – po pieniądze. Według Komowa, główne kryteria oceny portalu prowadzonego przez Bausmana stanowiły przede wszystkim jego *wysoka jakość, popularność i prorosyjskość*⁴⁰.

³⁷ «Черный интернационал»...; B. Odehnal, *Gipfeltreffen mit Putins fünfter Kolonne* [online], <http://www.tagesanzeiger.ch/ausland/europa/Gipfeltreffen-mit-Putins-fuenfter-Kolonne/story/30542701> [dostęp: 11 XII 2016].

³⁸ «Черный интернационал»...; Por. A. Shekhovtsov, *Pro-Kremlin “Re-information” Efforts: Structural Relations between the Russian Media and the European Far Right* [online], <http://www.integrityinitiative.net/articles/496> [dostęp: 11 XII 2016].

³⁹ O. Зор, *Инструменты Кремля: эксклюзивный список агентов российского влияния в европейских странах* [online], <http://argumentua.com/stati/instrumenty-kremlya-eksklyuzivnyi-spisok-agentov-rossiiskogo-vliyaniya-v-evropeiskikh-stranakh> [dostęp: 11 XII 2016]. Por. И. Ткачев, Г. Макаренко, А. Сухаревская, *Наши в Европе. Откуда берутся союзники Кремля за рубежом*, „Ежедневная деловая газета РБК” 2015, nr 130, s. 1–4.

⁴⁰ A. Shekhovtsov, *Is Russia Insider sponsored by a Russian Oligarch with the Ties to the European Far Right?* „The Interpreter” [online] z 23 września 2015 r., <http://www.interpretermag.com/is-russia-insider-sponsored-by-a-russian-oligarch-with-ties-to-the-european-far-right/> [dostęp: 11 XII 2016]. Por. A. Foxall, *Putin’s Useful Idiots: Britain’s Left, Right and Russia*, „Policy Paper” 2016, nr 10, s. 8.

Oprócz mediów głównym obiektem zainteresowania Dugina i jego zwolenników były kręgi francuskich i niemieckich wojskowych. Jak ujawnił Anton Szechowcow, w raporcie sporządzonym 17 października 2013 r. Dugin opisał przebieg zamkniętego spotkania z członkami stowarzyszenia Obywatelskość, Obrona, Armia, Naród (Civisme Défense Armée Nation, CiDAN), które odbyło się w dniach 2–5 października 2013 r. na zamku Klingenthal pod Strasburgiem. Pomysłodawcą stowarzyszenia, które powstało w 1999 r., był admirał Pierre Lacoste. Działalność CiDAN skupia się na promowaniu (...) *nowoczesnej wizji patriotyzmu i Europy*, zacieśnianiu kontaktów między społeczeństwem i wojskiem, problematyce obrony terytorialnej itp. Do ugrupowania należą wysokiej rangi wojskowi i eksperci. Jest ono finansowane przez Sztab Generalny Republiki Francuskiej oraz współpracuje z armią niemiecką. Do kierownictwa należą: admirał Pierre Lacoste, generał Yves Béraud i pułkownik Jacques Sonnet. Według Dugina na spotkaniu omawiano następujące tematy: przygotowanie francuskiej interwencji wojskowej w Afryce Środkowej, sytuację wojsk francuskich w Mali, problematykę ówczesnych relacji między Syrią a UE (podczas dyskusji nad tym punktem francuscy generałowie ostrożnie popierali politykę Putina, krytycznie natomiast wypowiadali się na temat polityki USA). Następnie Dugin i Michel Grimard ze Związku Organizacji Jedności Europejskiej (Rassemblement pour l'Organisation de l'Unité Européenne, ROUE) wystąpili z wykładem poświęconym Rosji i Unii Eurazjatyckiej. W raporcie Dugin dużo miejsca poświęcił nastrojom, które panują wśród francuskiej generalicji. Zauważył, że wojskowi są bardzo krytycznie ustosunkowani do polityki Stanów Zjednoczonych i prezydenta Francji François Hollande'a. W Putinie upatrują natomiast gwaranta i obrońcę „suwerenności”. Są gotowi, według Dugina, podjąć współpracę z Rosją i ruchem eurazjańskim. Dostrzegają w nim bowiem dominującą siłę intelektualną w Rosji. Co ciekawe, w tym samym tonie wypowiadali się także niemieccy generałowie, w tym były dyrektor Federalnej Służby Wywiadowczej (niem. Bundesnachrichtendienst, BND). Swoje spostrzeżenia Dugin podsumował stwierdzeniem, że stowarzyszenie jest prowadzone przez ludzi o orientacji antyatlantyckiej, antyamerykańskiej i prorosyjskiej⁴¹.

Możliwość nawiązania współpracy przez część francuskich wojskowych ze strukturami ruchu eurazjańskiego wydaje się realna. Warto przypomnieć, że w skład Wyższej Rady Międzynarodowego Ruchu Eurazjańskiego wchodził aż do śmierci generał Pierre Marie Gallois – ekspert ds. strategii i geopolityki⁴². Co więcej, wielu przedstawicieli francuskiej myśli geopolitycznej lansuje koncepcję bliskiej współpracy europejsko-rosyjskiej. Według nich za nawiązaniem takiej współpracy przemawiają wspólne interesy obydwu podmiotów. W dużej mierze są one determinowane czynnikami geograficznymi. Podkreślają także znaczenie wspólnej historii, kultury i cywilizacji Rosji oraz Europy. Przykładem takich teorii są koncepcje dwóch francuskich geopolityków: Henriego de Grossouvre'a i Marca Rousseta⁴³. Pierwszy z nich – syn François de Grossouvre'a, doradcy prezydenta François Mitterranda – jest autorem książki pt. *Paryż – Berlin – Moskwa – droga do niepodległości i pokoju*. W publikacji zwraca uwagę, że przyczyną osłabienia pozycji Francji i innych potęg europejskich są rosnące wpływy Stanów

⁴¹ A. Shekhovtsov, *Russian Fascist Aleksandr Dugin Gathering Intelligence on the French Military*, „The Interpreter” [online] z 28 września 2014 r., <http://www.interpretermag.com/russian-fascist-aleksandr-dugin-gathering-intelligence-on-the-french-military/> [dostęp: 11 XII 2016].

⁴² *Руководство Международного Евразийского Движения* [online], <http://med.org.ru/article/1908> [dostęp: 11 XII 2016].

⁴³ L. Sykulski, *Integracja polityczna Eurazji we współczesnej rosyjskiej myśli geopolitycznej*, w: *Studia nad geopolityką XX wieku*, P. Eberhardt (red.), Warszawa 2013, PAN, s. 356.

Zjednoczonych. Autor proponuje prowadzenie polityki zmierzającej do policentryzacji świata. Według niego ma to być sposób na odbudowę międzynarodowej, mocarstwowej pozycji Francji. Fundamentem świata wielobiegunowego ma być silna Europa oparta na sojuszu Francji, Niemiec i Rosji. Oś Paryż – Berlin – Moskwa, którą de Grossouvre nazywa „osią niezależności europejskiej”, powinna, jego zdaniem, rozciągać swoje wpływy od kanału La Manche i Morza Północnego do Morza Śródziemnego, włączając w to Maghreb. Francuski geopolityk wskazuje na Rosję jako głównego partnera strategicznego dla Unii Europejskiej i sojuszu na linii Paryż – Berlin. Jego zdaniem tylko sojusz z Moskwą jest w stanie zapewnić Europie równowagę w konkurencji ze Stanami Zjednoczonymi. Podkreśla rolę rosyjskich surowców energetycznych, zasobów naturalnych na Syberii oraz siły militarnej Rosji. Jest krytykiem NATO, które według niego stało się narzędziem w ręku polityków amerykańskich⁴⁴. Podobne postulaty zawiera także myśl geopolityczna Marca Rousseta, postulującego stworzenie unii francusko-niemieckiej. Następnie Rousset proponuje rozszerzyć oś Paryż – Berlin o Moskwę, która stanie się wschodnim zwornikiem Nowej Europy i gwarantem pokoju na obszarze poradzieckim. Geopolityczny byt powstały w wyniku połączenia kontynentu eurazjatyckiego od Atlantyku do Pacyfiku Rousset określa nie tylko mianem Nowej Europy, lecz także Euro-Syberii, wskazując tym na strategiczne znaczenie wschodniej części Federacji Rosyjskiej⁴⁵.

Próby stworzenia przez Aleksandra Dugina i jego współpracowników sieci kontaktów we francuskich kręgach wojskowych i opiniotwórczych, czego dowodem jest wspomniana notatka ze spotkania na zamku Klingenthal, znacznie zwiększają prawdopodobieństwo przynajmniej częściowego urzeczywistnienia tych koncepcji.

Głównym celem Federacji Rosyjskiej jest jednak doprowadzenie partii upatrujących w niej sojusznika do zwycięstwa w wyborach zarówno krajowych, jak i europejskich, dzięki czemu mogłaby ona wywierać wpływ na politykę UE. Do zrealizowania takiego scenariusza doszło w Grecji, gdzie w wyniku wyborów parlamentarnych przeprowadzonych 25 stycznia 2015 r. powstała koalicja złożona z całkowicie przeciwnych sobie programowo i ideologicznie partii: Koalicji Radykalnej Lewicy Syriza (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς, ΣΥΡΙΖΑ), konserwatywnej, eurosceptycznej partii Niezależni Grecy (Ανεξάρτητοι Έλληνες, ANEA) oraz skrajnie prawicowego Nowego Świtu (Χρυσή Αυγή). Materiały uzyskane przez grupę hakerów «Шалтай-Болтай» jednoznacznie wskazują na to, że do ukształtowania greckiej sceny politycznej w największym stopniu przyczynili się działacze ruchu eurazjańskiego oraz rosyjskie służby specjalne. Główną rolę w nawiązywaniu kontaktów z tymi partiami odegrał Georgij Gawrisz. Zaowocowało to zaproszeniem Dugina na wykłady, które wygłosił 12 kwietnia 2013 r. na Uniwersytecie w Pireusie i Uniwersytecie Panteion. Wystąpienia Dugina były możliwe także dzięki inicjatywie Nikosa Kotziasa, znanego z prorosyjskich sympatii, późniejszego ministra spraw zagranicznych w gabinecie Alexisa Tsiprasa. Co więcej, Panos Kammenos – przywódca partii Niezależnych Greków, dyrektor greckiego Instytutu Badań Geopolitycznych, podpisał porozumienie dotyczące współpracy z Rosyjskim Instytutem Badań Strategicznych (Российский институт стратегических исследований, РИСИ), w którym bywał także Alexis Tsipras, lider Syriza. Prawdopodobnie w insty-

⁴⁴ Tamże, s. 356–357. Por. H. Grossouvre, *Paris-Berlin-Moscou: La voie de l'indépendance et de la Pax*, Paris 2002, s. 33–40.

⁴⁵ L. Sykulski, *Integracja polityczna Eurazji...*, s. 357–358. Por. M. Rousset, *La nouvelle Europe: Paris-Berlin-Moscou – Le continent paneuropéen face au choc des civilisations*, Paris 2009, s. 10–14, 131–133, 197–200.

tucie przygotowywano strategię kampanii wyborczej Syrizen oraz plan wyjścia Grecji z UE i strefy euro. W tym kontekście warto nadmienić, że Rosyjski Instytut Badań Strategicznych początkowo był w strukturach Służby Wywiadu Zagranicznego FR, a obecnie jest związany z administracją prezydenta FR. Do 4 stycznia 2017 r. funkcję dyrektora tego instytutu pełnił generał porucznik Leonid Reszetnikow, który do 2009 r. zajmował stanowisko dyrektora Zarządu Informacyjno-Analitycznego SWZ⁴⁶. Aktualnie działalnością placówki kieruje Michaił Fradkow – dyrektor Służby Wywiadu Zagranicznego FR w latach 2007–2016⁴⁷.

Wydaje się, że koalicja pozornie odległych od siebie partii skrajnej prawicy i lewicy została sformowana pod wpływem Rosjan zgodnie z założeniami 4 TP Dugina, która łączy różnorodne, przeciwstawne sobie ruchy, partie i organizacje na podstawie wspólnego celu.

Podsumowanie

W odróżnieniu od amerykańskiej koncepcji wojny sieciowej utożsamianej początkowo z konfliktami o niskiej intensywności, jej rosyjski odpowiednik służy do zdobywania geopolitycznej przewagi na poziomie globalnym w konfrontacji między państwami lub blokami polityczno-militarnymi. W tym względzie nie odbiega on zasadniczo od radzieckiej koncepcji „aktywnych działań” (ros. *активные мероприятия*). Podobnie jak w przypadku rozwiązań opracowanych w ZSRR, podstawą rosyjskiej wojny sieciowej w ujęciu A. Dugina są przede wszystkim działania o charakterze agitacyjno-propagandowym i wywiadowczo-organizacyjnym prowadzone przez podmioty niepaństwowe (w tym przypadku przez sieć różnych organizacji powiązanych z ruchem eurasjańskim) przy nieoficjalnym (niejawnym) wsparciu służb specjalnych i administracji rządowej FR. Te działania polegają na tworzeniu, finansowaniu i kierowaniu działalnością różnego rodzaju organizacji i nielegalnych grup opozycyjnych w celu uzyskania wpływu na szerokie sfery działalności politycznej i społecznej w innych państwach. Jest to realizowane m.in. przez jawne lub tajne wykupywanie lokalnych mediów, indoktrynowanie ekspertów, dziennikarzy i przedstawicieli różnych środowisk politycznych, a następnie przekształcanie ich w świadomą lub nieświadomą agenturę wpływu, co odbywa się na prestiżowych konferencjach naukowych.

Istotne novum jest widoczne przede wszystkim w zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych i komunikacyjnych (np. Internet), które są nośnikiem dla zbioru idei stanowiących główne narzędzie oddziaływania w sferze kognitywnej i społeczno-kulturowej wojen sieciowych. Komunistyczną ideologię zastąpiono bowiem ideami opartymi na paradygmacie ontologicznym, a nie aksjologicznym, czyli odwołującymi się nie tyle do jasno sprecyzowanych pojęć i doktryn, ile do realizacji ściśle określonych celów. Takie podejście charakteryzuje dorobek ideowy Aleksandra Dugina. Stworzona przez niego Czwarta Teoria Polityczna nadaje nową treść rosyjskiemu imperializmowi, co umożliwi skuteczne oddziaływanie na ideosferę świata zachodniego. Zatem w jego przypadku mamy do czynienia ze zwartym światem ideowym, ujętym

⁴⁶ И. Домбровская, *СИРИЗА, Дугин и Камменос: опасные связи или «полезные идиоты»?* [online], <http://ru.rfi.fr/rossiya/20150308-opasnye-svyazi-grecheskoi-sirizy-s-moskvoi> [dostęp: 11 XII 2016]; М. Лауринавичюс, *Россия при Путине. План Кремля для Европы* [online], <http://ru.delfi.lt/v-fokuse/novosti/rossiya-pri-putine-plan-kremlya-dlya-evropy/> [dostęp: 11 XII 2016].

⁴⁷ Zob. Михаил Ефимович Фрадков [online], <https://riss.ru/profile/fradkov/> [dostęp: 27 I 2017].

w spójną koncepcję filozoficzną, która jest jednak ukryta w różnorodnym i niejednoznacznym aparacie pojęciowym. To powoduje, że jej treść odczytywana przez danego odbiorcę zależy od stopnia jego „ideowego oblicza”: antyglobaliści znajdą w niej krytykę neoliberalizmu i amerykańizmu, nacjonałiści – obronę narodowych tożsamości i praw wspólnotowych, rasiści – pojęcia *e t n o s u* i *r a s y*, konserwatyści – obronę religii oraz tradycyjnego modelu rodziny. To umożliwia infiltrowanie wszystkich tych środowisk, które indoktrynuje się treściami korzystnymi dla celów rosyjskiej polityki. Taki zabieg pozwala Kremlowi znacznie zwiększyć zakres oddziaływania informacyjno-psychologicznego i pozyskiwać do realizacji swoich celów ciągle nowe grupy.

Należy również wskazać na to, że koncepcja wojny sieciowej stworzona i spopularyzowana przez Dugina i jego współpracowników pełni ważną funkcję propagandową na wewnętrznym froncie walki informacyjnej. Uzasadniając jej powstanie, autorzy ci wskazują na rzekomą słabość państwa rosyjskiego i konieczność budowy własnych koncepcji „wojen informacyjnych” w celu przeciwstawienia się informacyjnej agresji Zachodu. W ich ujęciu rosyjska koncepcja wojen sieciowych stanowi odpowiedź na amerykańskie próby demontażu rosyjskiej państwowości i destabilizacji przestrzeni poradzieckiej, w rzeczywistości jednak, przez umiejętne zastosowanie zachodniej terminologii, skutecznie maskuje rozwiązania stosowane od lat przez radzieckie służby.

Bibliografia:

1. Arquilla J., Ronfeldt D., *Cyberwar is Coming!* „Comparative Strategy” 1993, nr 12, z. 2, s. 141–165.
2. Arquilla J., Ronfeldt D., *The Adwnt of Netwar*, Santa Monica 1996, Rand Corporation.
3. Arquilla J., *To Build a Network*, „PRISM” 2014, nr 5, s. 22–34.
4. Beam L.B., *Leaderless Resistance*, „The Seditonist” [online] 1992, nr 12, <http://www.louisbeam.com/leaderless.htm>. [dostęp: 16 II 2017].
5. Blaker J.R., *Transforming Military Force: The Legacy of Arthur Cebrowski and Network Centric Warfare*, London 2007, Allen & Unwin.
6. Brose R., *Cyberwar, Netwar, and the Future of Cyberdefense*, w: *7th International Conference on Cyber Conflict: Architectures in Cyberspace*, M. Maybaum, A.M. Osula, L. Lindström (red.), Tallin 2015, NATO CCD COE Publications, s. 25–38.
7. Cebrowski A., Garstka J., *Network Centric Warfare: Its Origin and Future*, „US Naval Institute Proceedings Magazine” 1998, nr 124, z. 1, s. 28–35.
8. Cospito G., *Egemonia/egemonico nei “Quaderni del carcere” (e prima)*, „International Gramsci Journal” 2016, nr 2, s. 49–88.
9. Cox R.W., *Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method*, „Millennium. Journal of International Studies” 1983, nr 12, s. 162–175.
10. «Черный интернационал». *Как Москва кормит правые партии по всему миру* [online], <http://theins.ru/politika/2113> [dostęp: 11 XII 2016].
11. *Черный Интернационал: Малофеев и Дугин* [online], <https://b0lta1.org/2014/11/27/черный-интернационалмалофеев-и-дуги/> [dostęp: 11 XII 2016].
12. Darczewska J., *Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji*, Warszawa 2015, Ośrodek Studiów Wschodnich.
13. Dugin A.G., *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*, London 2014, Arktos Media.

14. Dugin A.G., *Putin vs Putin: Vladimir Putin Viewed from the Right*, London 2014, Arktos Media Ltd.
15. Dugin A.G., *The Multipolar World and the Postmodern*, „Journal of Eurasian Affairs” 2013, nr 1, s. 8–13.
16. Fitzpatrick C.A., *With Cash and Conspiracy Theories, Russian Orthodox Philanthropist Malofeyev is Useful to the Kremlin*, „The Interpreter” [online] z 28 kwietnia 2015 r., <http://www.interpretermag.com/with-cash-and-conspiracy-theories-russian-orthodox-philanthropist-malofeyev-is-useful-to-the-kremlin/> [dostęp: 11 XII 2016].
17. Foxall A., *Putin's Useful Idiots: Britain's Left, Right and Russia*, „Policy Paper” 2016, nr 10, s. 2–16.
18. Global Revolutionary Alliance. Manifesto, Program, Principles, Strategy [online], <http://www.granews.info/> [dostęp: 11 XII 2016].
19. Globalny Sojusz Rewolucyjny: Manifest [online], <http://xportal.pl/?p=1268> [dostęp: 28 I 2017].
20. Gray P.W., *Leaderless Resistance, Networked Organization, and Ideological Hegemony*, „Terrorism and Political Violence” 2013, nr 25, s. 655–671.
21. Grossouvre H., *Paris-Berlin-Moscou: La voie de l'indépendance et de la Pax*, Paris 2002, L'Age d'Homme,
22. Hardt M., Negri A., *Empire*, Cambridge–London 2000, Harvard University Press.
23. Kaplan J., *Encyclopedia of White Power: A Sourcebook on the Radical Racist Right*, Walnut Creek–Lanham–New York–Oxford 2000, Rowman and Littlefield Publishers.
24. Laruelle M., *Dangerous Liaisons: Eurasianism, The European Far Right, and Putin's Russia*, w: *Eurasianism and the European Far Right: Reshaping the Europe – Russia Relationship*, M. Laruelle (red.), London 2015, Lexington Books, s. 1–33.
25. Laruelle M., *The Izborsky Club, or the New Conservative Avant-Garde in Russia*, „The Russian Review” 2016, nr 75, s. 626–644.
26. Liedel K., Piasecka P., *Wojna cybernetyczna – wyzwanie XXI wieku*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 1, s. 15–28.
27. Odehnal B., *Gipfeltreffen mit Putins fünfter Kolonne* [online], <http://www.tagesanzeiger.ch/ausland/europa/Gipfeltreffen-mit-Putins-fuenfter-Kolonne/story/30542701> [dostęp: 11 XII 2016].
28. Polyakova A., *Putinism and the European Far Right* [online], <http://imrussia.org/en/analysis/world/2500-putinism-and-the-european-far-right> [dostęp: 12 XII 2016].
29. Pomerantsev P., Weiss M., *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*, London 2014, Institute of Modern Russia.
30. Posłuszna E., *Terroryzm w czasach globalizacji. Przyczynek do rozważań nad wojnami czwartej generacji*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2016, nr 15, s. 174–187.
31. Potulski J., *Współczesne kierunki rosyjskiej myśli geopolitycznej: między nauką, ideologicznym dyskursem a praktyką*, Gdańsk 2010, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
32. Rodkiewicz W., Rogoża J., *Potiomkinowski konserwatyzm. Ideologiczne narzędzie Kremla*, Warszawa 2015, Ośrodek Studiów Wschodnich.
33. Rogoża J., *Kreml „zagospodarowuje” europejską skrajną prawicę* [online], <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-03-25/kreml-zagospodarowuje-europejska-skrajna-prawice> [dostęp: 12 XII 2016].

34. Rossman V., *Moscow State University's Department of Sociology and the Climate of Opinion in Post-Soviet Russia*, w: *Eurasianism and the European Far Right: Reshaping the Europe – Russia Relationship*, M. Laruelle (red.), London 2015, Lexington Books, s. 55–77.
35. Rousset M., *La nouvelle Europe: Paris-Berlin-Moscou – Le continent paneuropéen face au choc des civilisations*, Paris 2009, Godefroy de Bouillon.
36. *Русская доктрина. Государственная идеология эпохи Путина*, А.Б. Кобяков, В.В. Аверьянов (red.), Москва 2016, Институт русской цивилизации.
37. «Шалтай» слил письма коллег Малофеева и Дугина: Донбасс и евразийство [online], http://medialeaks.ru/2711yt_dugin [dostęp: 11 XII 2016].
38. Shekhovtsov A., *French Eurasianists join (pro-) Russian Extremists in Eastern Ukraine* [online], <http://euromaidanpress.com/2014/08/27/french-eurasianists-join-pro-russian-extremists-in-eastern-ukraine/> [dostęp: 12 XII 2016].
39. Shekhovtsov A., *Is Russia Insider sponsored by a Russian Oligarch with the Ties to the European Far Right?* „The Interpreter” [online] z 23 września 2015 r., <http://www.interpretermag.com/is-russia-insider-sponsored-by-a-russian-oligarch-with-ties-to-the-european-far-right/> [dostęp: 11 XII 2016].
40. Shekhovtsov A., *Moskau und die Rechten. Wie radikale Gruppierungen Unterstützung von Moskau erhalten*, „Die Politische Meinung” 2016, nr 509, s. 99–103.
41. Shekhovtsov A., *Pro-Kremlin “Re-information” Efforts: Structural Relations between the Russian Media and the European Far Right* [online], <http://www.integrityinitiative.net/articles/496> [dostęp: 11 XII 2016].
42. Shekhovtsov A., *Russian Fascist Aleksandr Dugin Gathering Intelligence on the French Military*, „The Interpreter” [online] z 28 września 2014 r., <http://www.interpretermag.com/russian-fascist-aleksandr-dugin-gathering-intelligence-on-the-french-military/> [dostęp: 11 XII 2016].
43. Shekhovtsov A., *Russian Fascist Aleksandr Dugin's Dreams of Dictatorship in Russia* [online], <http://anton-shekhovtsov.blogspot.com/2014/02/russian-fascist-aleksandr-dugin-is.html> [dostęp: 11 XII 2016].
44. Shekhovtsov A., *Russian Politicians Building an International Extreme Right Alliance*, „The Interpreter” [online] z 15 września 2015 r., <http://www.interpretermag.com/russian-politicians-building-an-international-extreme-right-alliance/> [dostęp: 12 XII 2016].
45. Shekhovtsov A., *The Far-Right “International Russian Conservative Forum” to Take Place in Russia*, „The Interpreter” [online] z 10 marca 2015 r., <http://www.interpretermag.com/the-far-right-international-russian-conservative-forum-to-take-place-in-russia/> [dostęp: 12 XII 2016].
46. Sykulski L., *Integracja polityczna Eurazji we współczesnej rosyjskiej myśli geopolitycznej*, w: *Studia nad geopolityką XX wieku*, P. Eberhardt (red.), Warszawa 2013, PAN, s. 349–363.
47. Sykulski L., *Koncepcja Radykalnego Podmiotu i „Czwarta Teoria Polityczna” Aleksandra Dugina w kontekście bezpieczeństwa Polski i Unii Europejskiej*, „Przeгляд Geopolityczny” 2014, nr 8, s. 229–242.
48. Thomas T.L., *The Russian Understanding of Information Operations and Information Warfare*, w: *Volume III of Information Age Anthology: The Information Age Military*, D.S. Alberts, D.S. Papp (red.), Washington 2001, CCRP, s. 777–815.

49. Umland A., *Aleksandr Dugin's Transformation from a Lunatic Fringe Figure into a Mainstream Political Publicist, 1980–1998: A Case Study in the Rise of Late and Post-Soviet Russian Fascism*, „Journal of Eurasian Studies” 2010, nr 1, s. 144–152.
50. Umland A., *Kulturhegemoniale Strategien der russischen extremen Rechten: Die Verbindung von faschistischer Ideologie und metapolitischer Taktik im „Neoeurasimus“ des Aleksandr Dugin*, „Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft” 2004, nr 33, s. 437–454.
51. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2014* [online], <https://www.bis.cz/pdf/2014-vz-cz.pdf> [dostęp: 8 XII 2016].
52. Wojnowski M., „Zarządzanie refleksyjne” jako paradygmat rosyjskich operacji informacyjno-psychologicznych w XXI w., „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 12, s. 11–36.
53. Wojnowski M., *Aleksandr Dugin a resorty siłowe Federacji Rosyjskiej. Przyczynek do badań nad wykorzystaniem geopolityki przez cywilne i wojskowe służby specjalne we współczesnej Rosji*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10, s. 11–38.
54. Аверьянов В.В. i in., *Другая холодная война. Стратегия для России*, „Изборский клуб” 2014, nr 10, s. 20–50.
55. Андреева О.С., *Неправительственные организации как инструмент глобальной политики*, „Власть” 2009, nr 4, s. 54–57.
56. Бовдунов А., *Цивилизационные разборки* [online], <http://evrazia.org/article/230> [dostęp: 10 XII 2016].
57. Гавриш Г.Б., *Онтология неоевразийского политико-правового дискурса*, Ростов-на-Дону 2006, Ростовский юридический институт МВД России.
58. Гавриш Г.Б., *Трансформация механизмов обеспечения национальной безопасности в условиях постмодерна. Институциональные аспекты*, „Информационные войны” 2008, nr 2, s. 24–37.
59. Гавриш Г.Б., *Философия неоевразийства в контексте парадигм «пространства» и «времени»* [online], <http://evraz-info.narod.ru/30.htm> [dostęp: 10 XII 2016].
60. Домбровская И., *СИРИЗА, Дугин и Камменос: опасные связи или «полезные идиоты»?* [online], <http://ru.rfi.fr/rossiya/20150308-opasnye-svyazi-grecheskoi-sirizy-s-moskvoi> [dostęp: 11 XII 2016].
61. Дугин А.Г., *Геополитика постмодерна. Времена новых империй. Очерки геополитики XXI века*, Санкт-Петербург 2007, Амфора.
62. Дугин А.Г., Коровин В., Бовдунов А., *Сетевые войны (аналитический доклад)*, „Изборский клуб” 2013, nr 10, s. 38–68.
63. Дугин А.Г., *Логос и мифос. Социология глубин*, Москва 2010, Академический Проект, Трикста.
64. Дугин А.Г., *Принципы и стратегия грядущей войны* [online], <http://katehon.com/ru/article/principy-i-strategiya-gryadushchey-voyny> [dostęp: 2 XII 2016].
65. Дугин А.Г., *Русская война*, Москва 2015, ТД Алгоритм.
66. Дугин А.Г., *Сетецентричные войны*, „Информационные войны” 2008, nr 1, s. 10–17.
67. Дугин А.Г., *Стратегические выводы Прямой Линии Путина* [online], <http://evrazia.org/article/2505> [dostęp: 2 XII 2016].
68. Дугин А.Г., *Теоретические основы сетевых войн*, „Информационные войны” 2008, nr 1, s. 2–10.

69. Дугин А.Г., *Философия глобализма – философия контрглобализма* (доклад на международной конференции «Глобализм и глобальная безопасность», г. Москва, декабрь 2000 г., Храм Христа Спасителя), в: *Основы евразийства*, А.Г. Дугин (red.), Москва 2002, Арктогея-центр, s. 548–557.
70. Дугин А.Г., *Четвёртая политическая теория. Россия и политические идеи XXI века*, Санкт-Петербург 2009, ТИД Амфора.
71. Зарифуллин П., *Сетевая война на Северном Кавказе, „Информационные войны”* 2008, nr 2, s. 37–42.
72. Зог О., *Инструменты Кремля: эксклюзивный список агентов российского влияния в европейских странах* [online], <http://argumentua.com/stati/instrumenty-kremlya-eksklyuzivnyi-spisok-agentov-rossiiskogo-vlianiya-v-evropejskikh-stranakh> [dostęp: 11 XII 2016].
73. Ипатов О.С., Кефели И.Ф., Левкин И.М., *Информационная геополитика на службе российского государства*, „Геополитика и безопасность” 2016, nr 2, s. 25–35.
74. Карпович О.Г., Манойло А.В., Филимонов Г.Ю., *Технологии «мягкой» силы на вооружении США: ответ России*, Москва 2015, ЮНИТИ-ДАНА.
75. Коновалов Д.А., Мельникова И.В., *Сравнительный анализ направлений современной российской консервативной общественно-политической мысли*, „Вестник Омского университета” 2013, nr 1, s. 181–188.
76. Коровин В.М., *Сетевая война Америки против России на примере Чечни*, „Информационные войны” 2008, nr 2, s. 42–47.
77. Коровин В.М., *Главная военная тайна США. Сетевые войны*, Москва 2009, Издательский дом Питер.
78. Коровин В.М., *Третья мировая сетевая война*, Санкт-Петербург 2014, Издательский дом Питер.
79. Косов Ю.В., Вовенда Ю.В., *Геополитические концепции информационного противоборства в российской общественной мысли*, „Управленческое консультирование” 2015, nr 10, s. 95–100.
80. Кунакова Л.Н., *Информационная война как объект научного анализа (понятие и основные характеристики информационной войны)*, „Альманах современной науки и образования” 2012, nr 6, s. 93–96.
81. Лауринавичюс М., *Россия при Путине. План Кремля для Европы* [online], <http://ru.delfi.lt/v-fokuse/novosti/rossiya-pri-putine-plan-kremlya-dlya-evropy/> [dostęp: 11 XII 2016].
82. Лепский В.Е., Степанов А.М., *Особенности рефлексивных процессов в культовых организациях*, „Рефлексивные процессы и управление” 2002, nr 2, s. 59–73.
83. Манойло А.В., *Сепаратизм как вызов и угроза международной безопасности*, „Геополитический журнал” 2014, nr 7, s. 11–24.
84. Манойло А.В., *Ценностные основы управления межцивилизационными конфликтами: российская модель*, „Международные отношения” 2012, nr 1, s. 32–43.
85. Мартянов Д.С., *Виртуальные ценности: структура, динамика, противоречия*, „Труды Санкт-Петербургского государственного института культуры и искусств” 2015, nr 206, s. 319–327.

86. Мелентьева Н.В., *Контргегемония по горизонтали и по вертикали (пролегомены к Евразийской версии)*, в: *Левиафан: Контргегемония и евроцентризм*, А.Г. Дугин (red.), Москва 2013, Евразийское Движение, s. 55–80.
87. Михаил Ефимович Фрадков [online], <https://riss.ru/profile/fradkov/> [dostęp: 27 I 2017].
88. Наумов А.О., *Международные неправительственные организации и проблемы глобального управления*, „Государственное управление” 2013, nr 9, s. 49–76.
89. Подвинцев О.Б., *О моде на консерватизм в постсоветской России и разнообразии её природы*, „Вестник Пермского Университета” 2015, nr 2, s. 27–33.
90. Рустамова Ф., Цой И., Самуилкина А., *Как фонд Константина Малофеева помогает Новороссии* [online], <http://www.rbc.ru/politics/08/09/2014/> [dostęp: 11 XII 2016].
91. Савин Л.В., *Горизонты войны*, в: *Геополитика. Информационно-аналитическое издание. Выпуск XXI: Война*, Л.В. Савин (red.), Москва 2013, Евразийское движение, s. 22–35.
92. Савин Л.В., *Сетецентричные войны – от концепции к спецоперациям*, в: *Геополитика. Информационно-аналитическое издание. Выпуск IV: Безопасность*, Л.В. Савин (red.), Москва 2010, Евразийское движение, s. 70–78.
93. Савин Л.В., *Новые способы ведения войны. Как Америка строит империю*, Санкт-Петербург 2016, Издательский дом Питер.
94. Савин Л.В., *От шерифа до террориста. Очерки о геополитике США*, Москва 2012, Евразийское движение.
95. Савин Л.В., *Сетецентричная и сетевая война. Введение в концепцию*, Москва 2011, Евразийское движение.
96. Савин Л.В., Федорченко С.Н., Шварц О.К., *Сетецентрические методы в государственном управлении*, Москва 2015, Сам полиграфист.
97. Сухович Е.В., *Социокультурный и онтологический уровни осмысления понятия «сеть»*, „Известия Волгоградского государственного педагогического университета” 2011, nr 9, s. 8–11.
98. Ткачѳв И., Макаренко Г., Сухаревская А., *Наши в Европе. Откуда берутся союзники Кремля за рубежом*, „Ежедневная деловая газета РБК” 2015, nr 130, s. 1–4.
99. Умланд А., *Заблуждения западных апологетов Путина: пугало «руссофобии» и внешняя критика нынешнего руководства Кремля*, „Форум новейшей восточноевропейской истории и культуры” 2015, nr 2, s. 261–267.
100. Яницкий О.Н., *Идеология и сеть*, „Власть” 2016, nr 1, s. 30–36.

Abstrakt

Artykuł dotyczy genezy, teorii oraz zastosowania rosyjskiej koncepcji wojny sieciowej. Ten termin został wprowadzony w Rosji przez Aleksandra Dugina. Według Dugina i jego współpracowników z ruchu eurazjańskiego rosyjska koncepcja wojny sieciowej stała się głównym środkiem do osiągnięcia celów państwa w polityce międzynarodowej, regionalnej i wewnętrznej, a także do zyskiwania geopolitycznej przewagi, szczególnie w sferze informacyjnej. Stworzyli oni model „sieci eurazjańskiej”, który jest odpowiedzią na „amerykańskie wyzwanie sieciocentryczne”. Zdaniem geopolityka

„sieć eurazjańska” powinna się składać z grupy wysokich urzędników państwowych, najlepszych (zaangażowanych) kadr wywodzących się z rosyjskich służb specjalnych oraz rosyjskich i prorosyjskich intelektualistów, uczonych, politologów, patriotycznie zorientowanych dziennikarzy, artystów i działaczy kultury. Dugin zaproponował także stworzenie podstaw ideologicznych wojny sieciowej prowadzonej w celu uzyskania przewagi informacyjnej. Jego nowa ideologia, sformułowana w książce pt. *Czwarta Teoria Polityczna*, stanowi alternatywę dla amerykańskiej hegemonii i NATO.

Słowa kluczowe: wojna sieciowa, Aleksandr Dugin, ruch eurazjański, Czwarta Teoria Polityczna, geopolityka.

Abstract

The article concerns the origins, theory and application of the concept of the Russian netwar. This term was introduced in Russia by Aleksandr Dugin. According to Dugin and his contributors from Eurasian Movement, the Russian concept of netwar is the means the state uses to achieve its goals in international, regional and domestic politics and also to gain a geopolitical advantage, especially in information sphere. They created the “Eurasian” network model. It offers a symmetric response to the “net-centric challenge from the US”. According to Dugin, the Eurasian network is conceived to consist of a special group of senior officials, the best “mission-oriented” staff from the Russian secret services, Russian and pro-Russian intellectuals, scientists, political scientists and the corps of patriotically-oriented journalists and culture activists. Dugin also offers ideological foundations for the netwar to gain informational advantage. The new ideology proposed by Dugin in his book *The Fourth Political Theory* is an alternative to American hegemony and NATO.

Keywords: netwar, Alexandr Dugin, Eurasian Movement, Fourth Political Theory, geopolitics.